1. Oratio Cromeri pro autoritate ecclesiae.
2, Casimiri Verzicht auf Schlesien.
3, Confoederations Articul.
4, De Polonica electione.
5, Abgehandelte Vergleichung.
6, Rudolphi II oratio.
7, Oratio nomine Johannis III.
8, Einzug Sigismunds.
9, Consilium de recuperanda pace Poloniae.
10, Morientis Poloniae servandae ratio.
11, Votum P. Biskupski Wierzbięty.
12, Und Casimiri Liszynski etc.
13, Electio Saxoniae Electoris.
14, der Polnischen Staats Raths Maximen.
15, Manifest des Prinzen de Conty.
16, Actum in curia Varsoviensi.
17, Glossa über das vom Prinzen Alexander ausgeg. Manifest.
18, Pierre Alexiewitz à l'Archevêque de Gnesne.
19, Der Czaarischen Maj. Demonstration.
20, Consilium de recuperanda pace Poloniae.
21, Oratio de rebus Poloniae.
22, Von den Polnischen Intriguen.
23, Election de Stanislas Leczinsky.
24, Instrumentum Denunciationis.
25, Ein das von den Polen verletzte Völkerrecht betreffender Brief.
26, Theodori Potocki Manifest.
27, Bescheid aus Rom.
28, Ein Brief von dem Litthauischen Straznik —
29, die polnische Freiheit.
30, die jetzige Confoederation.
31, Gravamina.

CONSILIVM
DATVM AMICO
DE
RECVPERANDA ET IN POSTERVM STABILIENDA PACE REGNI POLONIÆ.

In quo demonſtratur, pacem nec conſtitui, nec ſtabiliri poſſe,

quandiu JESVITÆ *in Polonia maneant.*

Converſum ex Polonico in Latinum.

ANNO

cIↄ Iↄ c VII.

PRÆFATIO.

QVOD Diogenes olim, viri Proceres, civibus ſuis ſub publico periculo variè occupatis, dolium verſando, ne otioſus eſſet, fecit, id mihi hoc afflicto Reipub. tempore, patriaque laborante, vobisque de publica ſalute conſultantibus, faciendum putavi, idque non fallendi otii cauſſa, ſed ut civis indigena patriæ meæ, quantum per tenuitatem poſſem, talentulo hocce meo ſubvenirem. Illud quantulumcunque ſit, obnixè rogo, ut pro veſtra benignitate boni conſulatis: &, ſi lubet, animis veſtris perpendatis: ac malis Reipub. patriæque juſtis remediis ſubveniatis. Medicorum autem more ſi quis per Prognoſtica, indicia, & varias circumſtantias morbos Reipub. conſideret penitius, agnoſcet facilè eorundem genuinam ſubſtantiam, immenſam magnitudinem, & admirandam planè varietatem. Deinde ſi morborum publicorum cauſſæ interius & foris diligentius perpendantur, primam certè, & omnium maximè principalem, Jeſuitarum exquiſitiſſimas artes, & aſtutiſſimam omnium ſibi ſubjectorum ad conatus ſuos promovendos DISPOSITIONEM, facilè cordatus quisque deprehendet: adeò ut quicquid uſpiam malorum in Repub. noſtra præteritis annis acciderit, magna ex parte ſolis illud Jeſuiticis artibus imputandum veniat: Quamvis ne illi quidem excuſandi ſint, quorum negligentiâ veneno huic conceſſum fuit tam propè ad cor Reipub. penetrare: Et niſi maturè remedium huic Reipub morbo applicetur, & acerrima illa bilis ex ægro & ferè non abſumpto Reipub. corpore removeatur, nullum eſt dubium, quin de ſalute patriæ noſtræ actum ſit: ita ut in poſterum (quod Deus avertat) de funere Reipub. citiùs ſit cogitandum, quàm de ſalute reſtituenda.

Et quia morbus ille inveteratus satis acutè patriam nostram hactenus affligit, curatio ejus nulla alia suscipi, imò ne cogitari quidem poterit, nisi caussæ illius malo sine cunctatione de corpore Reipub. ægro à radice removeantur hoc est, ut Jesuitæ, eorumque dispositoriæ artes è Regno Poloniæ prorsus eliminentur. Nam si ex aula Regia tantùm, aut ex aliquibus civitatibus depellantur, sive etiam in ordinem redigantur, in monasteria occludantur, &c. Reipub. corpus integræ sanitati nunquam tutò poterit restitui. Dum enim ignominiam inultam Jesuitæ nunquam ferent, recrudescent protinus Reipub. vulnera, quando isti socii quacunque oblata occasione ad pristinas Reipub. turbandæ artes, tanquam ad professionis suæ unicum & genuinum scopum, astutè recurrent. Vestrum itaque est, Proceres, occasionem præsentem non negligere. Deus & bona caussa contra hos socios pro vobis militant: patriæ calamitas à vobis remedia suo jure postulat: Regia dignitas consilium & auxilium expetit: cleri conditio subsidium rogat: senatus authoritas idem requirit: Nobilitatis status restitutionem in integrum urget. Oppressio denique plebis, viduarum, pupillorum vestrum implorat patrocinium. Vos modò, generosa pectora forti constantia sine mora remedium hocce adhibete, egregium munus suscipite. Hoc ut feliciter ad Dei gloriam, Reipub. salutem, & vestri nominis immortalem laudem perficiatis, etiam atque etiam opto.

PETIS à me, ut tecum per literas consilia & cogitationes meas communicem. qua nempe ratione existimem præsentes Patriæ motus sedari, & publicis malis efficax aliquod remedium adhiberi posse. Quæ cura in te mihi, mi frater, vehementer probatur, optoque ut Respub. tui similes Cives permultos hoc tempore habeat. Utinam verò is egomet essem, qui heic non solum benè consulere, sed etiam præclarè facere & efficere aliquid possem: nec tibi nec Patriæ opera isthæc mea defutura esset. Nunc autem nosti, quàm curta mihi sit ad res tam arduas dijudicandas supellex: Et ut multò ab hac parte locupletior essem, quàm me esse agnosco, non tamen video, quis in tanta rerum confusione privato consilio locus superesse possit.

Quia tamen nil impedit, quo minùs inter amicos amicè, & si non tam exactè, pro modulo saltem de præsenti statu disquiratur: tuo desiderio, quantum à me præstari potest, satisfacere conabor.

Utque discursus mei exordium è re nata capiam, scire te velim, me, quando literas tuas accepi, hujusmodi fortè autoris lectioni intentum fuisse, qui inter cætera narrat: Priusquam scientia medica in artis formam redigeretur, Gentibus quibusdam in more fuisse positum, ut ægrotos, qui gravius laborabant, in publicum deferri curarent, adjunctis eis certis hominibus, qui prætereuntes percontarentur, Num vel ipsi tale quid morbi experti sint, aut in aliis observaverint? Et qualia remedia, quove successu contra illud sint adhibita. Hæc cum mecum animo reputarem, illæ mihi cogitationes inciderunt: Faxit Deus opt. max. ut hoc tempore Reipub. Polonicæ nostrum omnium Matri idem officium ab iis præstaretur, qui pro ejus genuinis Filiis haberi volunt.

Si quæris, qua ratione hoc fieri posse existimem? sic cogitabam. Eam ut nunc quàm maximè ægrotat, in publicum experientiæ Europeæ forum producendam, ejusdemq; vicinos, quibuscum

Polonia saperet si alieni infortunii eventus ad suam cautelam observaret.

cum hanc mundi partem incolit, sedulò percontandos. Nunquid istius mali, quod ipsam premit & miserrimè affligit, ipsimet experti sint, & quibus remediis contra illud usi sint?

Me autem spes certa fovebat, illud non frustra nec citra successum factitatum iri. Sic etenim jamdudum persuasus sum, Præsentem morbum, quo laboramus, planè ejusdem generis esse cum illis tumultibus, qui hactenus reliqua Europæ Christianæ regna concusserunt & gravissimè afflixerunt. Quorum nempe contagium à meridie & occidente in hunc extremum Orientalis septentrionis angulum ceu vi ventorum ex opposita plaga continuò afflantium propellitur. Differentia saltem in eo est, quòd pestis hæc Poloniam, post reliqua Europæa regna ferè omnia, ultimo loco invasit. Qua in re benignissima Dei providentia Patriæ nostræ hoc præ multis aliis contulit, ut comparium suorum eventus & exempla hinc ad imitationem, illinc ad cautelam præ se habeat.

Fatalia hujus seculi Europæ mala Poloniam serò invadunt.

Cum itaq; prædictæ Nationes non solùm morbi vim, sed etiam curationis processum sustinendo magna ex parte superarint, quis dubitet, quin ab iisdem optimum malis nostris & efficacissimum consilium petere possimus? Ad quod obtinendum nullis nobis sumptuosis legationibus, nulla exploratorum opera opus erit, cum in tam parata rei librariæ facultate, utilitati nostræ abundè jam prospectum sit. Dum in plærisque Nationibus viri exercitatissimi, qui malis ipsis interfuerunt, Morborum suorum politicorum, & quæ sub ipsis perpessi sunt, gravissimorum symptomatum historiam accuratè descriptam in publicum emiserunt. Ubi interdum diversarum partium, ceu dissidentium Medicorum factiosas quidem, sed elegantes & eruditas controversias, quas sub ipsum morbi æstum ediderunt, nobis consulere licebit. Qua commoditate si tempestivius uti voluissemus, malum, de cujus sanatione nunc ambigua successus spe deliberare cogimur, fortassis, auxiliante Deo, potuisset averti. Cum verò occasio hæc nobis oscitantibus perierit, bonum esset, si saltem medendi tempus diligentius observaremus.

Nec turbare nos debet, quod hæc medendi ratio eruditioribus Medicis non admodum probatur: Qui nempe morbi ipsius naturalem dispositionem considerari, caussasq; domesticas, ut ita loquar,

loquar, expendi, & ad easdem remedia adhiberi jubent. Quem curandi modum, ut rationi consentaneum, non vitupero: quin potius opto, ut talis aliquis Æsculapius nobis contingat. De quo ipso tamen spes mihi admodum exigua affulget, cum peregrinis Medicis non immeritò diffidamus, inter nos verò ex mille vix unus inveniatur, qui à Morbi contagio ita liber sit, ut cum spe alicujus profectus, cura hæc ei committi possit. Exterorum itaq; experimenta omnia nobis in consilium sunt adhibenda.

Hujus verò rei modum ut melius intelligas, mearum, quas jam superius attigi, cogitationum rationes aliquantò dilucidiùs explicabo.

Dixi, præsentes nostrates turbas ex ejusdem generis morbo promanare, quo hactenus occidentalis Europa periculosè laboravit. Hoc ita velim intelligas. Certum est, omnes Europæ tumultus & intestinas passiones ab hisce 40. & amplius annis per Executionem Concilii Tridentini excitatos esse, & ex eadem ortum traxisse. Si forte bellum Balthicum, quod inter Scardiæ reges ante annos 36. gestum est, & nuperrimum Brunsvvicensium tumultum excipias.

Executio Concilii Tridentini capitalis scaturigo omnium turbarum Europæarum.

Hæc inquam est illa præsentis seculi Pandora, ex cujus fatali pyxide omnes Europæorum intestinæ calamitates hactenus mihi scaturire videntur, ita tamen ut eas non tam ipsa Concilii executio, quàm executionis modus pariat.

Hoc fortè ulterius tibi vis declarari? sic igitur habeto: Executionis modus in duabus præcipuè rebus hactenus fuit repositus. Primum sedulò annixi sunt, quibus hæc cura incubuit, ut illos Reges & familias, quorum in Europa hoc seculo præcipua est autoritas, secum invicem adunirent, & sic adunitos ad Concilii Tridentini executionem exstimularent. Et hinc est illa famata Catholicorum unio.

Modus Executionis Tridentinæ. I.

II.

Deinde ut per certos & qualificatos homines impedimenta, quæ vel in politiis politiarumq; formis & legibus, vel populorum moribus negocio huic obstarent, quasi è via removerentur.

Hac ratione prædicta Concilii executio fuit instituta, quantum nimirum ad generalem conatum attinet. Opus profectò magnum & arduum, quod melioribus Mundi temporibus peculiari fortuna afflatu opus habuisset, quodq; ipsius Alexandri M. victo-

M. victoriosum genium frangere & defatigare potuerit. Nunc autem pro ratione præsentis Europæ status infinita conatui huic & longe robustissima impedimenta extra ordinem fuerunt objecta. Quibus tamen non obstantibus, res ab iis, quibus hoc per prædicti Concilii conclusionem mandatum erat, fortiter & ingenti nixu tentata fuit: sed eo hactenus eventu, ut molimina ista turbas quidem longè maximas & valde horribiles ubiq; gentium in vulgus pepererint, ad exitum tamen nusquam perduci potuerint.

Vnio Regum Catholicorum ejusdemque fructus.

Regum enim adunitio partim per connubia, partim per confœderationes, pacificationes & similia media tentari cepit & promoveri: In tanta tamen nationum regnorumq; Europæorum discrepantia ferè consecutum est, ut pro ea quæ sperabatur unitione, infinitæ autoribus difficultates, subjectis autem populis variæ molestiæ emerserint. Cum præsertim Reges ipsi, qui se interdum ad prædictam Executionem obtulerunt, negocium illud tam sincerè nunquam tractarent, ut sub ejusdem prætextu non sua privata commoda quæritarent. Sicuti non ita dudum in Galliis licuit perspicere, quando Philippus Hispanus partium Catholicorum (hunc enim cucullum factio illa induerat) patrocinium & defensionem visus est suscipere: Ibi inquam vel tandem apparuit, eum sub hoc obtentu Galliæ regnum affectare. Cum enim animadverteret, plærosq; factionis illius proceres ab Imperio Hispanico abhorrere, oblitus personæ, quam agendam susceperat, manus auxiliatrices retrahere cepit, ut qui videret, se spe sua frustratum. Id quod Sixtus V. tempestivè odoratus est, illudq; ægerrimè tulit.

Hispani sub prætextu propagandæ religionis Monarchiam suam amplificare conantur.

Talia autem plura exempla adduci possent ex iis etiam, quæ nos aliquantò propius tangunt. Ex his ergo personatis & malè fidis Regum molitionibus in unionis istius agro perpetuarum simultatum copiosissimam segetem adhuc succrescere videmus, per quas prædictæ executionis negocium, per se haud facilè turbatur, & Nationes iis, de quibus dictum est, difficultatibus implicantur.

Idem ferè in reliquorum impedimentorum remotione accidit. Cum enim Tridentinæ reformationi non solum diversus religionis sensus, per universam jam Europam latissimè sparsus, sed

etiam

etiam Nationum, populorumq; privilegia, libertates, leges & mores obstarent, illa citra tumultum ne moveri quidem potuerunt. Quæ omnia tamen à præfervidis ingeniis, quibus hæc Provincia non citra delectum demandata erat, non solum mota, sed acriter commota & vehementer perturbata esse constat. Hinc ergo turbæ, hinc simultates, hinc odia, hinc diffidentia cum reliquis fatalibus Furiis, quibus nostro tempore status politicus infestatur, ceu ex Orco proruperunt. Id quod omnes Europæ nationes, quas hæc pestis pervasit, sonora voce profitentur: hanc & non aliam calamitatum suarum caussam omnes, qui citra morbi affectionem judicant, summo consensu allegant.

Tridentinæ reformationis effectus in ipsis regnis.

Videamus nunc ergo num malorum nostrorum Polonicorum eadem ratio sit, & num eidem generali caussæ asscribi queant. Id quod multis forte difficulter persuadebitur. Ego tamen illud constanter assero, & assertionis meæ has probationes affero.

Certum est, Clerum Poloniæ non minus hactenus laborare, ut Concilii Tridentini decreta intra regnum executioni mandentur, eorundemq; observationi omnes subjiciantur, quam in plærisq; hactenus Occidentis partibus laboratum fuit.

In hunc enim & non alium finem mox post ingressum modernæ Regiæ Majestatis in regnum Synodus illa Petricoviensis celebrata fuit: quam ceu Filiam Poloniæ Medea illa Tridentina peperit. Ex cujus vultu prudentiores jam tum secuturæ in regno administrationis omen capiebant. Cujus etiam Decreta plærisque vel eo saltem nomine suspecta fuerunt, quod tanto studio occultata fuerunt & suppressa.

Executio Concilii Tridentini, quomodo in Polonia instituta. Synodus Petricoviensis.

Sed nec illud cuiquam dubium esse potest, ab his ipsis primo loco diligenter curatum fuisse, ut reges Poloniæ prædictæ Vnioni implicarent, eosdemq; cum Domo præcipuè Austriaca quàm arctissimè conjungerent. Ex qua nimirum conjunctione maximum ad prædictæ Executionis promotionem emolumentum sperabatur: Vt quæ ad subditos in utroq; Regno magis perterrendos & in ordinem redigendos permultum factura videbatur, quantumvis consiliis illis longè aliud pallium obduceretur.

Harum verò rerum praxis post infelicem illam expeditionem in speciem quasi renovata fuit, ubi nonnullorum studia valde conspicua extiterunt. Eorum videlicet, quos præter jam dictas

Suecia amissa.

 caussas

caussas Sueciæ amissæ invidia urgebat, qua nempe ordinem suum premi sentiebant. Qui propterea omnem lapidem moverunt ut novis Regum amicitiis accepti infortunii sensum nonnihil mitigarent.

Austriacorum studia Polonis suspecta.

Veruntamen ut inter vicina regna ferè fieri consuevit, Austriacorum studia nostratibus semper suspecta fuerunt, ideoq; pro hac etiam vice ad Agentium illorum consilia promovenda tantum non contulerunt, quantum speratum fuerat. Cum præsertim præter vulgares illas Regum regnorumq; vicinorum simultates & dissensiones, alia non pauca quotidie intra & extra regnum inciderent, quæ hujusmodi conjunctionem Reipub. nostræ minus commodam, ipsis etiam Civibus formidabilem efficerent. Per ejus itaq; attentationem nil amplius effectum fuit, quàm ut inveteratæ suspiciones periculosius recrudescerent.

Quod ipsum etsi iis, qui hæc agitabant, non ignotum esset, se tamen adeo non passi sunt impediri, publicamq; indignationem tam securè contempserunt, ut tantò potiùs confidentius in proposito perrexerint, illudq; tandem per fas & nefas ad exitum conati sint perducere.

Hic ergo molitionum jam antea suspectarum tam importunus fervor, eum tandem eventum sortitus est, ut offensa Nobilitate regnum factionibus mutuaq; diffidentia impletum sit, & Rex ipsemet subditis, subditi vero Regi suspecti esse ceperint. Quam nosti proximam & compendiosissimam esse ad Reipub. dismembrationem & interitum viam. Et hac ratione prius illud Executionis Tridentinæ turbataq; Europæ medium satis inter nos, ut opinor, efficaciter operatum est.

Ad alterum quod attinet, Popularium nempe obstaculorum remotionem, tu non negabis, opinor, In hoc regno majora & robustiora eis objecta fuisse & adhuc objici, quam in ulla Europæa Natione. Concilium enim Tridentinum inter nos, ut quidem nunc res sunt, ad effectum, quem ipsi cupiunt, perduci nullo modo potest, nisi aut Hispanica Inquisitio, aut quiddam quod Inquisitioni illi æquivaleat, in regnum introducatur. Per quod nempe Polonia ad Hispanismi aliquam similaritatem redacta, prædictæ Executioni opportuna reddatur. Patria vero nostra ea corporum animorumq; libertate hactenus utitur, qualem fortissimæ nationes

Tridentini Concilii executio citra libertatis Polonicæ præjudicium perfici nequit.

nationes

nationes & genorosissimus quisq; sibi optare poterit. Quis ergo non videt, quàm duro collisu hæc inter se committi oportuerit? Postquam inprimis libertas illa, quatenus animum præcipuè & conscientias concernit, non ita dudum per Confœderationem publicam denuo & quasi extra ordinem confirmata est?

Confœderatio publica Executionis istius obex.

Quamvis autem Hispanicam Inquisitionem nemo nobis hactenus apertè & ex professo conatus sit obtrudere, quòd intelligerent, hoc citra periculum vix posse tentari: Via tamen ad hujusmodi aliquam imperiosam coërcitionem variis artibus paulatim & quasi per cuniculos parata est, sensimque muniri cepit. Eo nimirum adhibito artificio, quo rem citra omnem mutationis sensum Practicantes illi se consecuturos sperabant. Tam cautè tamen & circumspectè incedere non potuerunt, quodq; agebant, tam probè nunquam potuit dissimulari, ut rerum è diametro pugnantium tamq; asperarum vel levis agitatio non ingentem flammam vel tandem eliceret. De quo ipso, proh dolor, oculorum aspectus hodie testatur.

Hæc a me omnia verissimè dici ipsemet optimè nosti, & fatebuntur hoc illi, qui rerum nostratium aliquam saltem noticiam habent, quiq; actiones nostras Comitiales ab aliquot annis vel è longè spectarunt. Nec diffitentur hoc ii, qui in partibus adhuc inter nos eatenus hærent, ut & Concilium Tridentinum amplectantur, ejusq; studiosæ, per legitima tamen media, executioni faveant.

Adhuc ergo perspicuum est, Reipub. nostræ mala non solùm ex iisdem caussis quibus reliquorum Europæorum regnorum tumultus sed etiam ex eodem operationis illorum modo proficisci.

In his igitur tollendis & amovendis opera nostra occupari debet siquidem ordine procedere, Matriq; nostræ cum aliqua spe salutis opem ferre voluerimus.

Scio tamen quid tu heic dicere possis & haud dubiè dicturus sis, Me videlicet hæc disserendo, Morbum ferè incurabilem ostendere, cum harum rerum studio, Concilii præsertim effectuosæ Executioni potissima pars Regni implicata sit, ut curatio ipso morbo difficilior, adde & periculosior futura videatur.

Non est de nihilo quod dicis, noviq; egomet multos prudentes Viros in eo tibi consentire: Existimo tamen omnia opinione tua

 faci-

faciliora fore, si primùm inter res ipsas earundemq́; abusum, deinde inter personas, à quibus illæ tractantur, accuratè distinguatur.

NB. Austriacæ familiæ affinitas Poloniæ per se nec inutilis nec inutilis nec inhonesta.

Ad res quod attinet, nec Austriacæ Familiæ, inter Europæas haud dubiè eminentissimæ, nec quorumcunq; exterorũ Regum & Principum cum nostris Regibus legitima & sincera conjunctio per se vel Nos vel Rempub. nostram in minimo lædit: sed eidem potius præsidio & ornamento futura esset, si à Practicantibus illis ad sinistras suspiciones non tam densæ nostratibus occasiones præberentur.

NB.

Eadem ferè ratio est Concilii Tridentini: Ab hujus enim executione nihil turbarum nobis esset metuendum, si modò ita institueretur, ut intra legitimum docendi modum consisteret, missisque aliis parum convenientibus practicis eventus Deo committeretur. Non igitur res istæ per se, sed earum abusus & perversus tractationis modus Rempub. lædunt, & has in præsentia difficultates nobis pariunt.

NB.

Hæc itaq; in rebus diffidentia si observetur, inter ipsas etiam personas manifestam nobis discriminis rationem ostendet: Vt nempe non omnes eos, qui prædictis rebus manum quocunq; modo admovent, pro veris calamitatis nostræ autoribus habeamus, ut curationis, de qua dicturus sum, actum ad omnes & singulos extendi oporteat: sed eos tantùm qui prædicti abusus præcipuam culpam sustinent.

NB. NB. cum †.

Si quæris, Quinam illi sint? Respondeo, si eorum, quos in hisce rebus periculosa experientia longo tempore erudiit, consentiens testimonium admitteret. Si præterea ipsam rerum evidẽtem inter nos experientiam in consilium adhibere volumus, JESVITAS & INSTITVTVM JESVITICVM pro iis nobis necessariò esse habendos. Hi inquam, sicut in supradictorum consiliorum executoriali praxi primas sibi ubiq; arrogant: Ita alteram ejus, & quidem odiosissimam & nostrarum inprimis rerum respectu perniciosissimam partem extra ordinem sibi suaq; actualitati desumpserunt. In qua agitanda ita hactenus versantur, ut quod in hisce consiliis pessimum est, præcipuè arripiant, arreptum pejus efficiant, & vim ejus malitiosam per subjectum Reipub. corpus quo jure quave injuria quasi transadigere & per partes applicare conen-

Iesuitarum conatus & fervor omnium intra Regnum excessuum primaria caussa.

conentur. Vt sic prorsus sentiam, si uni Iesuitæ non essent, Nos aut turbas hujusmodi nullas habituros, aut si quæ forte, ut ex consensu reliquarum partium Europæarum, obortæ fuissent, eas multò facilius minoriq; periculo consopiri potuisse.

Hoc verò cum illud ipsum sit, de quo inter nos quàm maximè controvertitur, judicii hujus rationes tibi aliquanto accuratius erunt demonstrandæ. Quod ita faciam ut tibi primum ad oculum demonstrem: Instituti Iesuitici, si per se consideretur, eam esse rationem, ut liberæ Reipub. valde inimicum & adversum, Libertati vero Polonicæ inprimis formidandum sit. Deinde vivis aliquot exemplis ostendam, quàm periculosè secta hæc statum Politicũ hinc inde per Europam turbarit. Tertiò, objectiones nonnullas diluam, quæ sententiæ huic à contrarium sentientibus ferè opponuntur.

1. Consilii hujus præcipua demonstrationis capita. 2. 3.

Quæ tria si à me demonstrata fuerint, quartum quod principaliter intendo, sua sponte sequetur: Iis nempe qui Rempub. restitutam & salvam cupiunt, præcipuè operam dandam esse, Vt Iesuitæ & Iesuitismus extra regnum eliminentur, quo sic remotis hisce curationis interturbatoribus certa aliqua & firma pacis stabiliendæ ratio iniri queat. 4.

Ad primum quod attinet, in eo tria considero: Ipsam Ordinis politiam: Finem ad quem tendit: Operationes sive praxin, per quæ hunc finem conatur assequi.

Instituti Iesuitici politia.

Politiam si penitius introspiciemus, fatendum nobis erit, eam in hoc genere accuratè dispositam, firmissimam & ad res magnas gerendas aptissimam esse: Vt parti cui se applicaverit, permultum prodesse queat. Generalis dispositio purè Monarchica est, forma nimirum politiæ, ad movendum & agendum commodissima. Monarchicæ dispositionis nervi in hisce rebus consistunt: Capite primùm uno regitur, deinde hoc ipsum caput uni etiam loco, urbi nimirum Romæ alligatum est, ubi perpetuò residere cogitur. Quæ res sectæ huic inter alia hoc præstat, ut uno certo & uniformi aëre perpetuò regatur, & vegetetur, Romani nempe consistorii afflatu, prout nempè is ab iis, qui Romæ omnia possunt, afficitur. Disciplinæ deniq; forma Institutum hoc longè arctissima utitur, qua cives ejus ad cœcam obœdientiam (sic ipsimet loqui consueverũt) astringuntur, in tantum, ut minoribus in nulla Majorum vel absur-

Disciplinæ ratio.

absurdissima imperia inquirere liceat: nedum ut aliquis ea detrectare ausit. Quæ obedientia in Orbem Europæum hactenus optimos & planè desperatæ audaciæ sicarios progenuit: ideoq; Ordo iste à nonnullis cum Assassinorum instituto comparatur, quod in Asia olim à Saracenis contra Christianos fuit introductum.

Hæc ergo formam illam Monarchicam constituunt, constitutam firmissimè constringunt, adeoq; faciunt ut actiones ejus efficacissimæ sint, & ceu cuneus quidam penetrent.

Illa verò hanc compactionis soliditatem adjuvant, eandemq;
1. *solidiorem efficiunt: Quod primum communitatis hujus basis*
Basis Instituti Iesuitici. *per fixam illam Generalis sedem Romanæ sedi & consistorio, ut*
2. *dictum est, quasi affigitur & implantatur. Deinde quod eandem Hispanico Imperio similiter inserunt, dum inter septem Generales, qui sibi hucusq;, si rectè memini, invicem successerunt, neminem elegerunt, qui non vel natione, vel ditione Hispa-*
3. *nus esset, quæ res non caret mysterio. Tertiò quòd ex tot diversis Clericorum ordinibus soli ferè Iesuitæ ab utriusq; Fori ordinaria jurisdictione exempti sunt: Ut nullum prorsus in Nationibus nisi sui corporis Superiorem agnoscant, qui plærunq; Italus aut Hispanus est. Ut sic Ordo Iesuiticus ab omni juris coercitione solutus inter nos liberrimè versetur, suisq; molitionibus securè in-*
4. *cumbat. Quartò quod etiam in subdelegatis Imperiis hactenus diligenter cavent, ne in Nationibus Provinciales unquam ex indigenis eligant, sed vel Hispanis vel Italis dignitates illas conferunt, aut saltem iis qui ex Anglia, Gallia &c. propter facinora aliqua profugerunt, & propter nimium Hispaniæ studium ex*
5. *prædictis Nationibus proscripti sunt. Seniores verò, Rectores & his similes inter nos rarissimè ex Nobilium Ordine, sed ex plebe tantùm adoptant. Quod cur fiat, conjectura non est difficilis: Generosa nempe nobilitatis pectora erga Patriam ita affecta norunt, ut suis consiliis & practicis ea minus commoda & opportuna statuant. Interim his rebus fit, ut cum Iesuitismi venter nostras ferè sit, quem videlicet nostris opibus explere & suffarcire cogimur: caput tamen Hispanico & Italico cerebro repletum habeat, ad cujus nempe sensum reliquum corpus movetur.*

Nobilitas Polonica ad cœcam Iesuitarum obædientiam parum idonea. Polonia Iesuitismum nutrit, Hispania & Italia eodem utuntur.

Hæ igitur ad Monarchicum robur iterum perquam multum

faciunt,

faciunt, incursus Iesuitici impetum certissimè dirigunt, & sectæ huic ad consiliorum suorum executionem invictam planè & penetrantem constantiam præbent.

Porro huic ipsi Imperii Iesuitici formæ per subordinatarum dignitatum distinctos gradus variasq; species egregiè contra omnes Monarchiæ incommoditates & vitia prospectum est: Ut si ex humano sensu judicetur, ei neq; à tyrannica oppressione, nec seditiosa dissolutione ullum periculum sit extimescendum. Quod ipsum etiam prædictæ Sodalitati ad res gerendas miram corporis agilitatem conciliat.

Quarum rerum omnium illustre documentum nobis historia postremi motus Galliæ præbet, ubi compertum est: In illa desperata totius Regni perturbatione, ex solo Iesuitarum Ordine Neminem, ac ne unum quidem Iesuiticum Individuum fuisse, qui Reipub. partes secutus esset: Cum contrà ex omnibus aliis Clericorum ordinibus permulti Regias Reique publicæ partes fideliter tuerentur. Hispano autem hi ipsi Iesuitæ tàm pertinaciter adhæserunt, itaq; fervidè studuerunt, ut factioni ejus pro anima aut potius pro corde fuerint: De quo vulgo dicunt, quod in corporis humani structura sit primum vivens & ultimum moriens. Prædicta sanè factio priùs opprimi non potuit aut eradicari, quàm Iesuitæ regno exigerentur. Quod fidele & perdurans robur Instituto huic in tam variegata hominum colluvie nil aliud præstat, quàm ea quæ hactenus de Politiæ forma diximus. NB.

Iesuitismus cor Factionis Hispanicæ in Gallia.

Num verò hæc talia sint, à quibus sibi Respub. Polona metuere debeat, tibi cogitandum relinquo. Ego interim Factionem Iesuiticam inter nos non aliter æstimo, quàm agilem quendam & acutum gladium, cujus lamina quidem in vaginam Polonicam recondita sit, sed ita ut capulum Romana Aula & Hispanus manibus teneant, & sic eum ad nutum suum vibrent. Id quod Instituti hujus proprius finis aliquanto clarius docebit. NB.

Hic autem *& ipse quiddam singulare & ab omnibus aliis Monachorum ordinibus diversum habet. Omnes enim aliorum Religiosorum Ordines in hunc finem ut plurimum inventi & approbati sunt, & eò tendunt, ut popularis devotio per eos augeatur. Religio Romano-Catholica magis splendeat &* Ordinis *spiritualium pomœria dilatentur, &c.*

Finis Instituti Iesuitici.

Iesuitæ

Jesuitæ verò etsi hisce rebus & ipsi pro virili studeant, sui tamen principalis finis longè sublimiorem scopum sibi præfixum habent. Qui nempe est, Ut Romanæ Ecclesiæ sive Imperii Ecclesiastici collapsam autoritatem, non solùm recuperent, in quo studio reliquos clericos commilitones habent: sed ut subjectum præcipuè Europæ Orbem ita corrigant & reforment, ut hujusmodi insultus, quos res Romana hactenus est perpessa, in longum præcaveant: sublatis & quasi obstructis omnibus occasionibus, per quas antehac Hæreticis ad eandem oppugnandam aditus præbitus fuit.

Molitionum Iesuiticarum in hisce regionibus præcipua impedimenta.

Quas occasiones norunt non aliunde densius emersisse, quàm ex subditorum in hisce septentrionalibus regnis, nimia, ut quidem Romæ semper visa est, libertate, illisq; barbaris legibus, quibus hactenus ita firmatur, ut Inquisitionis Hispanicæ intentatum jugum constanter repellat.

Horum igitur remotio & annihilatio Iesuitis per quartum illud & sectæ huic proprium votum extra ordinem injuncta est. In hunc finem tot extraordinariis privilegiis, bullis & Indultis instructi & muniti sunt, ut non solum agendi facultate reliquo clero universo præpolleant: sed jam ipsis Episcopis & superiorum Prælatorum ordini graves & formidabiles esse incipiant. Nec ego dubito quin gens Iesuitica aliquando Romanæ Ecclesiæ horrendi schismatis occasionem præbitura sit. Interea in his ipsis rebus specifica differentia consistit Iesuitismi, per quam à reliquo clero discernitur, ejusdemque genus quasi transcendit.

Iesuitismi specificus character.

Cum verò hoc ipsi constanter negare consueverint, vivo illud exemplo tibi demonstrandum est. Inter Venetos & Pontificem hoc maximè tempore controversia intercedit super quadam Ducatus Ferrariensis particula, quam Veneti, ut audio, ante annos 130. aperto bello sibi acquisiverunt: Itemq; super constitutionibus quibusdam, quarum renovandarum occasionem Magistratui Veneto præbuerunt Iesuitarum artes testamentariæ. Pontifex autem eas in fraudem Ecclesiæ factas conqueritur.

Venetorum cum Pontifice controversia.

Veneti hoc nomine à Pontifice compellati jure suo cedere nolunt, sed palàm præ se ferunt, sibi in sua ditione supremam jurisdictionem, & sic etiam legum ferendarum potestatem, non autem Pontifici competere &c. Quo animadverso Pontifex Excommunicationis fulmine eos territat. Senatus hoc cognito Clerum suum convocat, jus Reipub. eidem exponit, Pontificiaq; Excommunicationis iniquitatem demonstrat, eos deniq; pro autoritate hortatur, ut curato officio Excommunicationem pro nulla habeant, &c. Quid fit? Antiquus clerus unanimi consensu Reipub. caussam contra Pontificem probat & de fide sua prolixè pollicetur: Recentiores verò Religiosi, quorum nempe regulæ præsentis temporis conditioni accommodatæ sunt, Ducibus Jesuitis Reipub. caussam damnant, stationemq; suam deserunt. Quamvis Jesuitæ Magistratus edicto nominatim expulsi & in æternum relegati perhibeantur.

*Hoc autem Jesuitæ non aliam ob caussam fecerunt, quàm quòd viderent, se stante & defensa Reipub. Venetæ libertate stantibusq; legibus nec stare nec instituti sui finem obtinere posse. Quod ipsum sane discrimen illud, quod inter Jesuitas & quoscunq; alios Clericos constituimus, satis evidenter probat & confirmat. * Tu ergo nunc, mi Frater, cogita, quid de Polonia nostra futurum sit, si inter nos omnia illa removeri debeant, ut profecto illa remota cupiunt, per quæ in finis istius adeptione impediuntur? Adhuc de Fine.*

Videamus nunc Media sive praxin, per quam ad scopum illum perrumpere conantur, & hac ex iis, quæ jam dicta sunt, facile intelliguntur. Hoc nimirum conjuncta opera fervidissimè agunt, ut primum Reges Europæos, quotquot possunt uni cuidam Fœderi illigent: Cujus Fœderis principem & directorem constituunt Hispaniarum regem, Aurei istius velleris possessorem & custodem. Ad cujus videlicet nutum reliqui se applicare cogantur, sub hac conditione, ut qui conatibus ejus quacunque ratione intercedit aut quàm minimum adversatur, de hæresi suspectus sit, & prædicti velleris periscelide indignus censeatur. Sed regnorum septentrionalium ea ferè est ratio, ut ad Legum præscriptum, non autem ad absolutum Regum arbitrium regantur. Ideoq; regiarum Personarum confœderatio parum illis prodesse poterit, nisi etiam subjecta regibus regna in eandem Unionis nassam concludant. Atqui hoc opus hic labor est: Cum heic eis infinitæ, ut jam dictum est, difficultates objiciantur, quocirca etiam opera illorum heic præcipuè enitet & omnium maximè conspicua est. Sic autem res suas hoc loco disponunt:

Praxis Iesuitica.

1\. Accipiter Iesuiticus non nisi in Aularum pinnis nidificat.

Primum omnium hoc sedulò curant, ut in Aulis se insinuent. Hunc enim nidum hoc genus accipitrum sibi ubiq; præstruere inque eodem ova sua deponere solet, priusquam ad venatum evolent. Jesuita etiam ibi peregrinus sibi & exul, immò capite diminutus videretur, ubi ab Aula arceretur. Fixo heic pede,

2\.

ulterius operam dant, ut clavum Reipub. in suam potestatem redigant, id est, ut vel Regi Reginæve ex suo corpore Confessarium, vel saltem Hæredi regio Præceptorem dent. Aut si hâc non semper succedit, illis dominentur, quorum in Reipub. administratione præipua partes sunt & vires. Utq; horum affectus, cupiditates & designationes penitissimè cognita & perspecta habeant: qua videlicet esca unusquisq; alliciendus & captandus sit. Ad hoc autem feliciùs perficiendum Romana Aula, quicquid autoritate, quicquid opibus, quicquid artibus & consilio valet & potest, Genti huic liberalissimè, ut jam dictum est, indulget. Adeò ut Jesuitarum commendationes Romæ ad consequendas dignitates & præbendas plus valeant, quàm potentissimorũ Regum intercessiones.

Quæ unica res, si cætera abessent, ad corrumpendas omnes, OMNES dico, Europæ aulas, abunde sufficeret, sicut eventus proh dolor testatur. Quamvis hoc etiam tibi advertendum est, Genio Jesuitico extra hoc quandam à natura occultam vim inesse, quæ Ingeniis aulicis imperat & dominatur.

Iesuitarum in Aulis postulata.

Ut autem de occultioribus Gentis hujus artibus, quas in prædictis politiarum officinis exercent, nil dicam: Duo sibi ibidem potissimum paciscuntur, Primùm ut ipsorum mellificatio ex hac Reipub. Arce non impediatur, Utq; deinceps adversariis suis nullus eò refugium pateat, illorumq; querelæ, si quas eò deferent, vel prorsus negligantur, vel quoquo modo eludantur. De his duobus quamprimum Jesuitæ cautum est, ipse deinceps sibi ad reliqua perficienda sufficit.

3\. Iesuitarum venatus.

Constructo & firmato hoc nido, pabulatores suos quaqua versum emittunt, suamq; venationem hac ferè ratione instituunt: Primum operam dant, ut in primariis Regni aut Provinciæ Urbibus Seminaria, collegia, templa quàm plurima, tanquã instantis Messis suæ horrea, exstruant. Per hæc autem duo consequuntur, quæ eis ad finem suũ, de quo diximus, valde proficua existunt: Regnum primum universum his ceu unguibus apprehendunt, & ita

ita constringunt, ut ad suum nutum illud, quoties res ita postulat, cum singulis partibus circumagere queant. Quod ut faciliùs consequantur, seminaria sua in prædictis urbibus, ita plærunq; construunt, ut suis ædificiis ipsa urbium mœnia complectantur, eademq; sibi noctu diuque pervia faciant. Ut in arcibus, quas Cracoviæ, Vilnæ, Calissii, Posnaniæ &c. habent, videre licet. NB.

Polonorum in fovendis Iesuitis præcipum peccatum.

Nec ego Gentis nostræ supinam negligentiam & incuriam satis heic admirari, aut pro rei indignitate sufficienter detestari possum: Quod ad hujusmodi periculosa & Reipub. præjudiciales substructiones non solum connivimus: sed ad easdem materiem ceu propriis manibus congessimus. Cum sic existimem, si Rex aliquis tale quid machinaretur, universam Remp. contra eum insurrecturam. Et his exterorum Venatorum indagatoribus in nostris nemoribus tantùm licet?

Deindè eadem opera Juventutem nostram, spem posteritatis, ad suum cerebrum. dispositis & recoctis animis, regignunt, & sic inter nos Novi & Iesuitici Mundi sementem faciunt. Dum 4.
autem intra Regni urbes hoc ii agunt, qui ad hæc donis idoneis sunt instructi, reliqui concionibus popularibus & audiendarum confessionum operosissimo simul & quæstuosissimo artificio pro virili student. Quarum artium effectus iterum duplex est: Plebem enim primariam, ut ille loquitur, hac ratione paulatim suam faciunt, factioniq; vires adjiciunt. Provisoribus deinceps qui Cameræ sive Ærario præsunt, viam ubique muniunt, ut in omnia publica & privata bona aditus eis patefiat.

Iesuitæ sagaces aucupes.

Et heic mihi latissima sermonis valva se aperiret, si aucupia illorum, quibus illi homines, Mulierculas præsertim, circumveniunt, explicare vellem. Cùm verò instituti & occupationum mearum ratio mihi habenda sit: illud saltem præterire nolo, in quo etiam sectæ hujus à reliquis Religiosorum ordinibus differentia aliqua perspicitur. Quòd nempe Iesuitæ vulgaria illa munuscula, quæ vulgò in Religiosos erogari consueverunt, non curant, nec ea capiunt: Quod hoc eis sordidum & reliquo Ordinis splendori minus conveniens videatur. Aquila enim currucam non captat. Et ipsi aliâs, ut exercitati Practici, benè norunt, Pecuniam in loco negligere maximum interdum lucrum esse. *Noviq; egomet simulationem hanc aliquando eò usq; processisse, ut oblatum 50. aureorum Ungaricorum precium repudiarint.*

Propter passerem rete non attrahunt.

Hominum verò opulentorum testamentaria legata, & cum his integra prædia adeo non fastidiunt, ut eo potius fraudum exquisitissimarum artificio illa aucupentur, ut Polonia, in hac etiam publica morum corruptione, vix quicquam simile experta sit. Hinc ergo istis pecuniæ neglectoribus, qui suam gratuitam operam nobis tam officiosè deferunt, illi regales inter nos Proventus, quos cum reliquis suis arcanis in Majore Polonia Calissii, in Minore Cracoviæ, in Russia Lublini, Vilnæ in Lithuania, Poltovii in Masovia, & Braunsbergæ in Borussia deponere & custodire dicuntur. Hæc inquam imperii Jesuitici inter nos æraria publica sunt & Chartophylacia, quæ si hoc tempore excuti deberent, Poloniam hauddubiè de status sui qualitate rectius instructura essent, quàm tot hactenus tumultuosa scrutinia præstare potuerunt. Et hæc de Praxi Jesuitica.

Iesuitarum æraria.

Hæc itaq; de primo designationis meæ capite, de politia nimirum Instituti Iesuitici pro tuâ instructione sufficiant. Tuum nunc erit cogitare, num is fallatur, qui Jesuitas Polonis, Reique eorum publicæ vehementer formidandos & sedulò cavendos censet. De narrationis autem meæ veritate novi tibi melius, quàm mihi ipsi constare.

Superest nunc, ut quæ in genere de gentis natura & moribus proposita sunt, per particularia exempla comprobentur, adeoq; demonstretur, quàm periculosa harum rerum praxis Ordini Politico fuerit, quod secundùm erat propositionis meæ caput. Hoc ipsum verò per domestica & nostræ experientiæ documenta satis copiosè explicari posset & demonstrari: spero tamen in exterorum historia rem magis conspicuam fore, quòd illorum casus extra factionum affectus positi, & sic ad instruendū aptiores sint. Ideóque exemplis immorabor.

Praxis Iesuitica Ordini præcipuè Politico fatalis.

Inter plurima verò documenta, vix quicquam illustrius est eo, quod historia ultimi tumultus Galliæ suppeditat: Ex quo nempe perspicitur, quantum Jesuitismi genius contra statum regium ad ejusq; eversionem possit. Res sic habet: Regni Galliæ ea est conditio, ut à prudentiæ politicæ studiosis ferè pro optimæ politiæ norma allegetur. Et quamvis in eo nobis cum ipsis non per omnia conveniat, certum tamen est, eam firmissimam esse: Siquidem ad absolutæ Monarchiæ formam quam proximè accedit: Contra tyrannidem tamen & seditionem iis legibus, ea Parlamentorum autoritate, illa demum sanguinis regii reverentia corroboratum & firmatum est, ut his solis rebus hactenus invictum perstiterit.

Virtutis Iesuiticæ illustre specimen in Galliis.

Et quantum ad sanguinis regii observantiam attinet, Galli vulgò aliquid præ reliquis Nationibus in hoc affectu putantur habere. Illorum sanè regia familia vetustior est quàm ulla Europæa. Contra hanc tamen firmissimam, ut Henrico 3. hauddubiè videbatur, Arcem, Jesuiticæ impressionis cuneus tantum valuit, ut quod in Galliis hactenus inauditum erat, Rege in ordinem redacto, Familiæ regiæ autoritatem ita penitus prostraverint, ut & Personam regiam neci dediderint, & infensissimæ Gallis nationi ad invadendum regnum viam longè lateq; complanaverint. Et nisi peculiaris & penè miraculosa Dei providentia conatibus eorum tam evidenter obstitisset, rem eò deducturi videbantur, ut Galli prodita regia familia, quæ inter eos per annos plusquam 600. jam altas radices egit, ut omnes ferè principes familias complexa sit, Gallici nominis perpetuum hostem & æmulum sibi Regem asscivissent. Idq; sanè multo majori miraculo, quàm si nobis antehac Demetrium suum Moscoviticum obtrusissent.

NB.

Heic autem ut magis perspicuum fiat, quomodo Instituti istius genius erga statum Politicum sit affectus, ex tot illorum molitionibus, quibus Henricum illum subverterunt, unum saltem, sed valde insigne illorum stratagema heic producam, cujus hæc est ratio:.

Sub initium prædicti tumultus, quæstio illa in Galliis agitari cepit, Num pontifex R. Galliæ populum, à fidelitatis juramento, quo Regi suo obligatur, in casu hæreseos absolvere possit? *Ex hac oriebatur altera huic admodum affinis.* Num cuilibet privato liceat Tyrannum propria autoritate occidere? *Intelligis, opinor, quantum Regis statusq; regii & universæ Reipub. in horum problematum decisione intersit. Et quid putas Apostolos dicturos fuisse, quando Hierosolymis primum Concilium sub præsidio Spiritus sancti celebrabant, si Religiosus aliquis cum hujusmodi quæstione coram eis apparuisset. Neque tamen in Galliis controversiæ istæ novæ erant. Ad priorem enim ventilandam Pontificum olim cum Galliæ regibus perpetua litigia perennem materiam suppeditaverant.*

Quæstiones in Galliis à Iesuitis motæ decisæ.

Posterior verò ante annos plus minus 200. post cædem nempe Ludovici Aureliani in Sorbonistarum collegio publicè agitata & solenniter decisa erat. Vtraq; semper constantissimè fuit negata, adeò ut posterioris assertio & assertor Iohannes Pratus, ni fallor, in Concilio etiam Constantiensi ex æquo damnati fuerint.

Iohannes Pratus.

Pro hac autem vice eædem quæstiones Galliam ad eum modum immutatam invenerunt, ut bona pars Cleri & cùm his totus Iesuitarum ordo utriusq; assertionem probaverint, revocata & annihilata Majorum suorum perpetua sententia: non aliter quàm si novus interea Mundus successisset.

Hujus verò immutationis Iesuitas præcipuos autores extitisse, ipsa Sorbona post res sedatas publicè professa est: Et Iesuitæ idem non obscurè agnoscunt, dum inter caussas, propter quas olim Pontificia excommunicatio contra Galliæ reges minus efficax fuerit, hanc nominatim exprimunt, Quòd Gallorum animi tum non sufficienter dispositi fuerint. *Hoc est, quòd tam acres seditionum concitatores non habebant, quales hodie Iesuitici concionatores sunt & Confessarii.*

Iesuitarum in disponendis animis peculiare artificium.

Hæc igitur Iesuitarum decisio (non tamen absq; Deo) Henrico necem attulit, & contrà Parricidam absolvit, eumq; Ehudo isti Israëlitarum liberatori æquiparavit. Quale nihil in ulla Christiani Orbis parte, inde à religionis incunabulis auditum, scriptúmve est aut lectum.

Vbi tu tamen, ut rei indignitatem melius perspicias, notare debes, Sectam hanc Tyranni, ejus nempe, quem ab unoquoq; privato impune occidi posse contendunt, definitionem sibi suæq; discretioni reservasse. Secundum quam is nobis pro hujusmodi mactationis pecude habendus est, qui quacunq; ratione in Romani Pontificis indignationem incidit, & ex Iesuitarum sensu excommunicatur. Id quod ideo heic addendum fuit, quod in alterius quæstionis formatione ab ipsis insidiosè additur, In casu hæreseos, *ut hoc nempe fuco perfidiam suam in supremum Magistratum incrustent. Cum constet Hæreticos illis esse, non qui pravas in religione opiniones sectantur: sed qui Iesuitarum artes quocunq; modo impediunt, aut ipsis non per omnia obsequuntur.*

Tyrannus quis secundum Iesuitas.

Iesuiticæ definitionis Hæreticus.

Sicut vel ex Venetorum exemplo intelligere possumus, quos hæc

hæc secta per universam Italiam pro pestilentissimis Hæreticis proclamare dicitur, ideo saltem, quòd latis, seu potius, renovatis legibus Iesuitarum cupiditati frenum injecerunt, & quod forte etiam (de quo mihi constat) Inquisitoriæ potestatis libidinem intra nimis arctos carceres concluserunt.

De Henrico verò certum est, eum, dum vixit, nullius uspiam erroris ab ullo Catholicorum insimulatum esse. Constat etiam eum in Catholico-Romana communione usq; ad extremum perstitisse. Furoris autem, quo eum persecuti sunt, hæc vera causa fuit: Quòd sceptrum regium non ei tradere volebat, quem sibi hi Socii, tanquam idoneum molitionum suarum administrum, Galliæ Regem destinaverant.

Henrici 3. hæresis.

Tu ergo nunc iterum vide, Annon per hoc Iesuitarum decretum omnium Europæorum Regum & quorumcunq; Magistratuum Politicorum mors & vita ab arbitrii Iesuitici horoscopo suspendatur? Vt si hic illis dextrè ascendat, ipsi vivant & valeant, sin minus, pereant? Qua de re prædicta Venetorum calamitas, Regis Britaniæ perpetua pericula, & illorum omnium metus, qui hunc Ordinem sibi infestum sentiunt, abunde testantur. Venetorum tamen exemplum præcipuè conspicuum est, quòd Respub. illa, ut dixi, Romano-Catholicam religionem hactenus, tanquam Imperii sui Palladium, accuratè observet & acerrimè tueatur.

Magistratuū pericula.

Quæ exempla quoties expendo, toties exhorresco, cum videam quàm facilè sub præsenti rerum statu inter nos simile quiddam in alterutram partem accidere possit, postquam inprimis Gentis Iesuiticæ ad hujusmodi aliquem effectum tam pertinaces & fervidi conatus ab aliquot jam annis inter nos deprehenduntur.

Sed heic fortassis dicere voles, Inter nos nihil ab hac parte esse periculi, quòd Iesuitis cum Rege nostro probè conveniat, &c. Mallem te dicere posse, Regi nostro cum Regni ordinibus & his cum regia Majestate probè convenire. Hoc enim ad Reipub. salutem aliquanto utilius, & ad securitatem nostram firmius & efficacius esset. Nunc autem hoc abs te verè dici agnosco, neq; tamen hoc ipsum sollicitudinis meæ caussam tollit, sed eandē potius auget. Ecquis enim certò dicere poterit, quod hoc Regi nostro perpetuum futurum sit, ut Iesuitis tam propitiis utatur? Quid si is aliquando

Regis vita & quæ ab hac pendet Regni fortuna Iesuitarum affectui obnoxia.

quando deprehensis illorum artibus, à quibus eum hactenus plærique nequiter circumventum existimant, animum mutet, & potiorem Reipub. respectum habere incipiat, ecquid tum eum sperare jubebimus? Annon tempus fuit in Galliis, quo Henricum 3. ex Polonia redeuntem Natio hæc eo applausu excipiebat, ut laudum ejus præconio exsatiari nequirent, dictitantes: Huic uni Individuo omnes Constantinos & Carolos Magnos, omnes Ludovicos &c. inclusos esse. Hunc fortissimum, felicissimum, Christianissimum & invictissimum Christi athletam, Ecclesiæ Catholicæ protectorem, Hæreticorum malleum & pavorem à Deo Galliis provisum? *Quid verò hæc omnia eum tandem juverunt? Cùm hic projectæ assentationis affectus paullò post ita prorsus in contrarium mutatus sit, ut eum non solum occidi curaverint, sed occisi cadaver, quantum in ipsis fuit, sepulturâ prohibuerint: Ipsumque Parricidam in Divorum Catalogum retulerint.*

Sed esto, inter nos tale nihil metuendum sit in præsentia, quis verò noverit, qualis in posterum Regum rerumq; nostratium status sit futurus? Nostrane itaq; Matri ita consulemus, ut tam ambiguæ fructificationis semen scientes intra Reipub. viscera retineamus, tanta cura foveamus & ad posteros propagemus? Quis, inquam, sanus nobis suadebit ut fortunas nostras tam ambigui eventus aleæ committamus? Vt nempe Respub. non diutius salva sit, quàm quousq; Regi Reive publicæ cum Jesuitis probè convenit? Vt tunc demum nobis securis esse liceat, quando nihil inter nos est, quod sectæ huic offensionis caussam præbere possit?

Iesuitismi genius ipsis Legibus infestus.

Dixi quanta vis sit aculei Jesuitici contra Reges statumq; regium, quoties hunc molitionibus suis obstare intelligunt. Heic autem te notare velim, ejusdem pestis non minorem efficaciam esse in oppugnanda & expugnanda Repub. atterendis legibus, quoties nempe sentiunt, se ab his in instituta sua venatione impediri. Et quod ad Leges attinet, hæ politicæ tineæ illas præcipuè arrodere consueverunt & exedere, quibus jus successionis in regno continetur, libertasq; & pax publica firmatur.

Lex Salica in Galliis.

Qualem in Galliis præcipuè invenerunt legem illam Salicam, Matriculam & fundamẽtum illius Regni, per quam stirpis regiæ mascula proles, exclusis femellis, ad regnum sola admittitur.

Cujus legis vigore successio Regni post interfectum Henricum 3. ad Henricum 4. Regem tum Navarræ devolvebatur. Quod ipsum cum secta Iesuitica suum interitum interpretaretur, tantum efficere potuit, ut Galli hoc Reipub. suæ fundamentum ipsimet subruere conarentur, asscita contra hanc legem Philippi II. Hispaniarum Regis filia, quam ex Henrici 2. Galliarum regis filia susceperat, in regni sui hæredem. Operis totius promotoribus & internuntiis Iesuitis. Quod autem Gallis Lex Salica præstat, hoc Poloniæ adhuc Regum juramenta conferunt, per quæ hactenus Reipub. liberæ electionis jus conservatur. Quàm periculosè verò hoc etiam libertatis nostræ fulcimentum ab hisce tineis arrosum sit, egomet dicere nolo, nec publicum dedecus ipsemet divulgabo. Ejusdem virtutis illustre specimen coram oculis nostris in vicina Hungaria, Austria, Styria, Carinthia &c. ediderunt. Eo nimirum successu, ut obtritis legibus, quibus prædictarum nationum & provinciarum libertas nitebatur, partem earum penitus oppresserint, partem ad extremam desperationem adegerint. Hoc quidem rumor publicus hactenus constanter affirmat, in prædictis Provinciis alicubi illustribus & antiquissimæ nobilitatis familiis publicè diem dictum esse, intra quem se aut coram Iesuitarum tribunali sistant, aut relictis patriis sedibus aliò migrent: quæ res fœtori isti malè vertat.

Homines nobiles sedibus pelluntur, quòd Iesuitis geniculari nolint.

Heic ergo jam, mi frater, quæro, si forte res in eum casum deveniat, ut regiam Majestatem Iesuitæ inter nos vel nunc vel posteris temporibus ita colant, ut eandem contra Rempub. contra leges & libertates nostras incitent: Vt quando hactenus coram moderna Regia Majestate, Pacem religionis, unicum illud furoris Iesuitici repagulum, ita traducunt, ut eam Tartaricam & Mahomedicam perfidiam nuncupent, quam Regia Majestas citra æternæ salutis suæ jacturam nec approbare possit, nedum ut eandem tueri debeat &c. quam inquam tu mihi spem facies?

Pacem religionis Iesuitæ ut canes lapidem projectum admordent.

Novi tamen quid etiam heic nonnulli excipiant, Non esse videlicet tantopere admirandum, si Confœderatio illa fortassis non omnibus probetur, sub qua nimirum tot abominandæ sectæ quotannis inter nos suppullulent, &c. Age itaq; cedamus eis (quod tamen citra Reipub. præjudicium fiat) hoc jure, quid verò ad il-

P. Scargæ cum Rege expoſtulatio.

lud mihi reſpondebunt, quod in proximis Comitiis Varſaviæ Dominica Miſericordias Domini anno 1606. ex P. Scargæ ore audivimus, quando is converſo ſermone ad Regem ſic eum alloquebatur: Eheu Rex, quorſum jam nobis res, tua intempeſtiva conniventia reciderunt? Reges olim Poloniæ de rebus ad Rempub. ſpectantibus cum ſolis Senatoribus deliberabant, Nunciorum iſtorum terreſtrium, quos vocant, nullæ in hiſce rebus partes erant, ut qui nõ ita dudum introducti ſint. Nunc verò tua & quorundam Majorum tuorũ ſocordia res eò, proh dolor, deducta eſt, ut quàm primùm feroculus aliquis Domicellus, qui ſe pro Nuncio forte terreſtri gerit, votum ſuum proponit, omnes ei protinus aſſurgere cogantur &c. Tuum, tuum erat, ô Rex, hujusmodi perverſas, quæ contra antiquos mores inoleverunt, conſuetudines cohibere &c. *Vbi etiam manibus ceu nutu indicavit, quid fieri velit,* Summa nimirum papavera demetienda eſſe.

Hunc igitur Tubicinis iſtius aulici tenorem ſi reliqui tribules ita perſequerentur, ut ad iſtorum conſiliorum executionem operam & vires ſuas Regi aliquando in auxilium offerant, ecquid de nobis deque noſtra illa hactenus illibata libertate futurum cenſes?

Diſputatur hodie inter nos de modo poteſtatis regiæ, itemq; de Reipub. in Rebus ad regni ſalutem ſpectantibus autoritate. De hac autem controverſia quid Ieſuitæ ſentiant non eſt obſcurum. NB. *Regi nempe regiæq; Majeſtati, quandiu in conatibus ipſorum promovendis conſtanter pergit, tantum adjectum cupient, quantum Henrico 3. olim & ejusdem ſucceſſori Henrico 4. propter oppoſitam rationem detraxerunt. Quomodo verò vice verſa in Rempub. animati ſint, P. Scarga jam nos docuit, & tu nos adhuc dormire velles?*

Ieſuitarum nequitia ſuos ubique applauſores invenit.

Hæc igitur etſi palàm inter nos practicentur ita ut animi affectus citra ruborem ipſimet in publicum prodant, ſunt tamen qui Ieſuitarum inter nos patrocinium ſuſcipiant, & omnia ſedulò cõquirant, quibus hæc ſub aliqua probabilitatis ſpecie vel prorſus negari vel ſaltẽ palliari & excuſari quocunq; modo poſſe cõfidunt.

His igitur deinceps nonnulla reſpondenda ſunt: nam hoc tertium nobis deſignationis noſtræ caput conſtitutũ fuiſſe meminiſti.

Qui itaq; Ieſuitas omnium fervidiſſimè propugnant, primo loco

loco Catholicam religionem allegare conſueverunt, à cujus interitu ſibi metuunt, ſi in Ieſuitas gravius aliquid deberet ſtatui. Eſtq; hic defenſionis Ieſuiticæ longè ſplendidiſſimus & maximè plauſibilis prætextus, ad quem amplificandũ congeruntur Ordinis iſtius res geſtæ, Barbarorum nimirum infidelium ſub utroq; Mundi axe, ſicut & Hæreticorum in hiſce partibus plurimorum feliciſſima cõverſio. Quibus hodie inter nos adduntur divini illi & miraculoſi gentis illius ſucceſſus in Moſcovia, & auguſta ſpes, quam ex illo tractu & nobis & Romanæ Eccleſiæ oſtentant &c.

Religionis Romano-Catholicæ conſervatio & propagatio.

Ad hæc igitur quid dicemus? Hæc nempe, Primò heic admirari cogor, quibus rationibus ſibi perſuaderi patiantur, Catholicam religionẽ citra Ieſuitarum operam in Polonia conſiſtere non poſſe, ii qui credunt, Romano-Catholicam religionem, qualis illa nunc eſt, paullò minus quàm mille quingentos annos per Orbem duraſſe, antequam Ignatius Loyola in terris natus eſt: Ita videlicet ut in noſtra etiã Polonia tot centenos annos egregiè floruerit? Deinde dico, Chriſtum & Apoſtolos inde ab initio non ſolùm religionis propagationi, ſed etiam æternæ ejus conſervationi per ſufficientia media abundè proſpexiſſe. Vt Eccleſiæ quàm diu in veritatis tramite ſimpliciter incedit, nullis novis & extraordinariis Mediis opus ſit. Hi autem non Ieſuitas, quod quidem ego ſciam, ſed Epiſcopos, Presbyteros, Doctores, Paſtores, Diaconos, &c, ordinârunt: Iſtorum verò officiorum cum non ſolùm nomina, ſed etiã perſonæ inter nos ſuperſint, quibus illorũ cura demandata eſt, quis dubitet, quin hi, dummodo officium faciant, religionem rectè ſint curaturi, ut maximè Ieſuitæ in Polonia nulli ſint? Tertiò ulterius ſic dico, Religionis curam & propagationem Ieſuiticæ deſignationis minimã partem eſſe: quam nimirum ipſi ampliùs non curant, quàm quatenus prætextus illius eis ad principaliorem Inſtituti ſui finem, de quo dictũ eſt, viam munit. Id quod vel hinc apparet, quod inter eos partes docendi in Eccleſia inferioribus ferè cõmittuntur, ut primicerii hujus ordinis & qui ingenio præſtant, illis, quas diximus, ſublimioribus artibus in Aulis liberius vacare queant. Quartò experientia teſtatur, quod etiam virorum doctiſſimorũ, quos vel Ieſuitæ ipſi pro Catholicis coguntur agnoſcere, calculo confirmatur, Ieſuitas religioni Romano-Catholicæ intra Europam magis obſtitiſſe, quàm ut eandem promoverint. De quo ali-

Qui putant Religionem citra Ieſuitarum operam conſiſtere non poſſe, ordinarium Clerum pudendæ ignaviæ arguunt. Ieſuitæ religionis prætextu pro illice utuntur.

aliquot inter nos præstantissimorum virorum, ex ipso etiam Ecclesiastico Ordine, querimonias me non semel audire memini.

Hoc ipsum verò cum multis prorsus incredibile videatur, his illud rationibus ulterius declaro: Ad experientiam quod attinet, negari non potest, solius Iesuiticæ bilis præfervidæ æstui imputandum esse, quod Romano-Catholica religio hodie in amplissimo Britanniæ majoris regno tanto studio premitur & opprimitur, ut nunc etiam post exactos Jesuitas, Sacerdotum secularium usu penitus priventur, & sic Regis clementissimi beneficio gaudere nequeant. Eandem calamitatem Catholici ante annos non adeo multos in Scotia Iesuitarum culpa perpessi sunt. Cum enim illorum nonnulli in Regno illo Conjurationis cujusdam, quæ contra Regem Scotiæ in Hispania à P. Crichtonio Iesuita instituta erat, tabulas hinc inde inter Catholicos clanculum circumferrent, quibus illi subscribere debebant: Re prodita, Ex primaria Scotiæ nobilitate cõplures, qui hactenus ceu columnæ religioni Romano-Catholicæ in prædicto Regno fuerant, extremum vitæ fortunarumque omnium discrimen adierunt. Sed & reliqui Catholici omnes cum ipsa religione, cui Rex antehac non admodum adversari videbatur, in justissimum Regis odium incurrerunt: Ea ratione, ut in hunc usq; diem miseri illi facinoris Iesuitici pœnas luere cogantur. Et quid aliud Hungaros & Transsylvanos non ita dudum ad eum modum exacerbavit, ut unà cum Iesuitis omnes Catholicos sacerdotes, quos nancisci potuerunt, malè tractatos ex finibus suis expulerint, quàm importunus ille Jesuitarum fervor? Dum hi supremi Magistratus autoritate & favore freti, prædictarum Provinciarum reliquas libertates tanto impetu invadunt, ut incolæ, qui hactenus omnia pertulerant, has ultimas Iesuitarum injurias perferre nequiverint, & extrema potius remedia arripuerint: Ad quod eos haud dubiè vicinarum Provinciarum perspecta calamitas animabat. Nec ego dubito quin inter nos etiam rebus turbatis Catholicæ religioni magnum aliquod infortunium conflaturi sint, siquidem diutius inter nos conversari debeant. Cujus rei cum inter nos tum alibi hæc abundantissima caussa est, quòd hic livor illâ, quæ nobis tantopere commendatur, docendi facultate non contentus, machinationibus suis publicam Magistratus autoritatem prætendit. Quæ

Calamitatis Catholicorũ in Anglia immediati autores Iesuitæ.

res ut

res ut forte plebeculam territat, ita cordatiores quosq; vehementer offendit, studia eorum suspecta facit, & quod inquissimum est, Magistratum, sicut & ipsum Clerum, publico odio exponit, ejusdemque autoritatem subditis contemptibilem reddit. Hæc igitur Catholicæ religionis damna si cum profectibus comparentur, quos Iesuitæ intra Europam in ejusdem propagatione fecerunt, tantum fortaßis vix superfuturum est, ut gloriabundæ illorum jactantiæ respondeat.

Veruntamen ut hujus etiam infortunii culpam eis condonemus, si doctrinam Iesuiticam per se & extra hos excessus æstimemus, in eadem nihil, quod tanto præconio dignum sit, deprehendetur. Religio enim vel voce, vel honesta vitæ conversatione vel scriptis propagatur & defenditur. Vocis ministerium Conciones & audiendarum confessionum artificium comprehendit. In Concionibus Iesuitæ ut plurimum subtiles, diserti & in concitandis affectibus acres, vehementes & impetuosi esse consueverunt: ut imbecilles & incautos animos movere & percellere possint. Hasce autem qualescunq; dotes, quæ in sinceræ pietatis schola non perinde æstimandæ sunt, corrumpit & cordatioribus suspectas facit, primùm Elocutionis sive actionis (hanc quidam hypocrisin vocari dicunt) gesticulatoria levitas, nimiumq; fucandi sermonis studium, & qui sub hoc prælucet, ardentissimæ ambitionis affectus. Quorum utrunq; nescio quid non Apostolicum sapit. Deinde deformat eas ista inexhausta calumniandi & convitiandi libido, qua plerunq; in adversarios debachantur. Idq; tandem ut plebis animos incendant & exasperent: Cum interim adversarios, quos lucrari debebant, magis indurent. Me quidem hæc ita offendunt, ut vilissimi pagi parochum interdum concionantem audire malim, quàm qui in universa Polonia inveniri queat, disertissimum Iesuitam.

Iesuitæ quales concionatores.

Ad confessionarium artificium quod attinet, non inficias eo, hoc venationis Iesuiticæ præcipuum instrumentum & perquàm commodum rete esse. Neque tamen hoc ipsum tam cautè hactenus disponere potuerunt, ut illa omnium arcanorum perscrutatio peccatorumq; interdum non satis pudicum examen, cùm satisfactionis illa insidiosa, multoties etiam avara impositione non plurimos offenderit & à Catholica communione ita repulerit, ut

Decipula Confessionaria.

 abea-

ab eadem propter ipsos præcipuè Iesuitas penitus abhorreant. Quantum ad vitæ conversationem, eam quidem ita hactenus instituerunt, ut nimis conspicua illa vitiorum ulcera, quibus Clerus hactenus ad eum modum deformatus, Laicisq; exosus redditus fuit, studiosè vitarint. Neq; tamen in hoc etiam proposito tàm constantes aut circumspecti fuerunt ut non in oppositæ arboris scientiæ boni & mali fructus se in iisdem proderent. Dum enim ab una parte miraculosam quandam vitæ continentiam, angelicam castitatem, religiosæq; pietatis devotum studium ostentant: ab altera parte profundæ avaritiæ tam dira lues & circumveniendarum nobilium Familiarum viduarumq; & orphanorum decipiendorum tam callidum artificium deprehenditur, ut hoc ipsum prudentioribus in hominibus tam religiosis summæ admirationi fuerit. Vt interim superiorem artium Iesuiticarum chorum heic intactum relinquam, de quibus tam multa jam dicenda fuerunt.

Iesuitæ & ipsi de arbore scientiæ boni & mali gustarunt.

Scriptio Iesuitica.

Restat scriptio Iesuitica, in qua ferè summus Instituti hujus excellentiæ gradus constituitur, nec id prorsus vanum censeri debet. Negari enim non potest, dictionis Iesuiticæ characterem per se tersum & argutum. Orationem etiam, si artificium spectes, floridam simul & nervosam esse. Quæ scriptionis virtutes ad illectandam & capiendam juventutem non exiguam vim habent, quæ etiam Iesuitas harum præcipuè rerum admiratione suspicere & sectari solet. Qui verò serio pietatis studio afficiuntur, hæc tanto minus curant, quantò in hisce rebus nimia Iesuitarum affectatio evidentior est: non aliter quàm si omnibus veteribus & recentibus Sophistis aut ipsis etiam tabulis palmam vellent præripère. Veritatis autem sermo simplex est & esse debet: Inprimis verò Christianæ religionis tractatio hujusmodi fucata & colorata orationis lenocinia aversatur & respuit, tanquam corruptarum prurientium aurium non satis castum delinimentum. Prudentissimi deniq;, quiq; incorruptissimè judicant, sic sentiunt, Iesuitas suis hactenus argutiis & concitatis scriptis eatenus saltem profecisse, ut Catholicos suos inflammatos concitaverint, partem verò adversariam acuerint & obfirmaverint: Vt sic bellum illud religiosum, quo ceu Causone quodam Europa adhuc amburitur, tanto periculosius exarserit. Quemadmodum nostris ipsimet oculis cernimus.

Iesuiticæ scriptionis effectus.

Quod

Quod autem de barbarorum in utraq; India conversione pro Iesuitis adducitur, illud ex iis locis petitum est, ex quibus aliquis non solùm verum dicere, sed etiam securè mentiri possit. In Polonia præsertim & in illa explorationis difficultate, postquam Castilienses & Lusitani nullum extraneum in illas regiones admittunt. Ideoq; his nil aliud quàm vulgatum illud respondeo: En Rhodus en saltus. *De Hæreticorum in his terris conversione rem non prorsus nego, ut de qua oculorum aspectus testetur. Opus tamen ipsum non tam doctrinæ Iesuiticæ extraordinariæ virtuti, quàm argumentorum aureorum & argenteorum ponderi asscribendum censeo, quibus utuntur, quorumq; perennem copiam eis Pontificis Romani favor Aulæq; Polonicæ jucundus calor sufficit: Inter quæ tamen heic inter nos quandoq; vitrea concurrunt, pro quibus alibi in vicinia, ferrea substituunt. Quod genus conversionis Paullus Apostolus haud dubiè eversionem seu potius corruptionem dixisset.*

Iesuitarum aurea & argentea argumenta.

Ad rerum Moscoviticarum successus quod attinet, illi revera nobis hactenus non citra fastum ostentati sunt: quorum etiam præcox spes Gentem Iesuiticam ad eum modum inflavit, ut omnia sibi deinceps licere putaret. Qualia verò nunc ex iis locis per repetitos nuncios constanter afferantur, te non ignorare credo. Iesuitas quidem audio narrationi huic acerrimè contradicere, quod ipsum indicio est, rem ipsorum ibi agi, ut quicunq; eventus (utinam bonus) secuturus sit, non aliis eum quàm ipsis imputare possimus. Interim tu nosti, quale meum ab initio, quàm primum consiliorum istorum aliquid in vulgus emanavit, de molitionibus illis judicium fuerit. Ipsi nempe caussæ in genere melius fundamentum optabam. Deinde rem per se periculi plenam esse apertè profitebar. Meministi etiam me de hisce conatibus Horatianum illud usurpare:

Moscoviæ inconsulta & periculose tentatio.

——— ——————— & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ,
Tractas, & incedis per ignes
Suppositos cineri doloso.

Deniq; sic præ me semper tuli, si Iesuitæ negocio huic se immiscerent, nullum ejus bonũ eventum expectandũ, hos enim omnia turbatu-

baturos. Et ſi res feliciſſimè cadat, Imperium illud ab ipſis perturbatum & motibus inteſtinis repletum iri, qui nobis tempore fortaßis non æquiſſimo negocium faceſſere poſſent, quemadmodum in Suecia nobis non ita dudum accidit. Quàm verus autem & falſus in his omnibus fuerim, ipſum tempus revelabit; & tum nos etiam de Ieſuitarum in convertendis barbaris ſtudio rectius poterimus judicare.

Ieſuitæ juventutis inſtituendæ artificioſiſſimi Magiſtri.

Religionis Conſervatrici propagationi ſubjungitur Inſtituendæ juventutis neſcio quod occultum & exoticum artificium, Propter quod Reſpub. (ſi utique Eccleſia jacturam hanc negligere poſſet) Ieſuitarum opera carere nullo modo queat. Et hic prætextus ſuperioribus æſtimationis pondere non multum cedit, cujus tamen vanitatem viri in omni diſciplinarum genere exercitatißimi, qui Romano-Catholicam religionem publicè profitentur & defendunt, jamdudum Orbi demonſtrarunt. Rationibus firmißimis evidenter oſtendentes: Ieſuitas primum & Ieſuitarum Inſtitutum bonis literis & earum refloreſcenti ſplendori plus offuiſſe quàm eaſdem promoverint. Oſtendentes inſuper, Diſciplinam Ieſuiticam meram corruptelam eſſe ingeniorum: quorum videlicet aciem retundat, & pro eo quod illa liberali inſtitutione informare & excitare debebat, quendam potius eis ſtuporem inducat.

Qua de re aliquot inter nos præſtantißimos non ſemel conquerentes audivi, qui hodie in præcipuis Reipub. muneribus verſantur, cum dicerent, ſe coactos eſſe Ieſuiticæ inſtitutionis vitia aut peregrinando corrigere, aut eadem poſtquam jam ad Rempub. animum applicaverant, ipſo rerum uſu dediſcere. Quorum judicio Experientia aſtipulatur, cum conſtet, inter ipſos Hæreticos, quos hæc gens nempe pro talibus tractari vult & haberi, Viros inveniri in omni diſciplinarum genere exercitatos, qui ad omnia Reipub. munia idonei eſſent, niſi invidia eos premeret: etſi Ieſuitica inſtitutione nullo unquam tempore uſi ſint. Quomodocunq; tamen hæc ſe habeant, illud apud me fixum manet: Si quæ Ieſuitis hac in parte ab aliquibus tribuuntur, omnia veriſſima eſſent, & ipſi in Poloniam noſtram alteras Athenas importaſſent, illud tamen nimis vile precium eſſe æſtimandum, pro patria libertate, quam pro hac opera licitantur. Cum præſertim eruditæ

eruditæ doctrinæ fructus aliunde non minus commodè, quàm à Ieſuitis habere poſſimus.

Ieſuitæ actuales.

His tertio loco à nonnullis ſubjungitur, Ieſuitas tamen homines eſſe actuales, quorum in rebus arduis expediendis magna ſit dexteritas, eximia fides, &c. Multis hoc in ore eſt, qui pro Ieſuitis nituntur, quos equidem admirari ſoleo. Quod nempe actualitatem hanc Ieſuitis ita tribuant, ut propter illam eos laudent, eoſdemq; propterea retinendos & fovendos ſtatuant. Nimis enim mirabile mihi hoc in Religioſorum tam religioſo Ordine epitheton videtur, cum hoc potius Davi alicujus Terentiani attributum ſit, qui ſua veteratoria calliditate & panurgia omnia turbat & involvit. Ego itaque Poloniæ Milites potius & Aulicos, mihi vero Servitores actuales, Eccleſiæ autem Monachos & Religioſos pios, doctos & devotos opto. Veruntamen ſi quod res eſt fateri volumus, Epitheton hoc Ieſuitis nimis verè competit, de quo totus Orbis, inprimis tamen Europa adeò luculenter teſtatur. Et nos etiam hactenus actualitatem illorum ita ſumus experti, ut ſi inter nos ad hunc modum diu pergere debeant, de illis Comicum illud rectè uſurpaturi ſimus: Quod ſi annitantur ex unis nuptiis geminas nobis effecturi ſint, duplicato nimirum, quo in præſentia urgemur, infortunio. Sed quid putabimus Auguſtinum reliquoſq; iſtorum temporum Patres de hujuſmodi actualibus Monachis fuiſſe dicturos? Aut quis etiam in ſecularibus negociis tam demens fuit, ut in ſervo nequam veteratoriam calliditatem laudarit, aut Exploratoris exteri ſolertiam ita commendarit, ut eum propterea ſibi fovendum exiſtimaſſet? Te igitur heic etiam ſcire velim, ingenio præſtante & verſatili nihil pernicioſius eſſe, ſi vires ſuas ad res malas applicet. Ideoq; hanc ipſam Ieſuitarum actualitatem egomet inter juſtiſſimas metus noſtri cauſſas refero, quæ nobis veternum excutere, noſq; ad ſeriam rerum noſtratium curam excitare deberet.

Ieſuitarum in rebus turbandis (expediendis dicere volebam) dexteritas.

Illud autem quod de expediendi dexteritate adjicitur teſtimonio deſtituitur. Quid enim egregiè natio hæc inter nos præſtitit, quidve tam dextrè expedivit, aut quod potius bonum non impedivit? Niſi forte amiſſam Sueciam, afflictam Galliam, tentatam Scotiam, Anglicas conſpirationes & tot nobilium hominum tragicum interitum, Venetianas practicas, Moſcoviticas turbas,

bas,

bas, perturbatam Vngariam, oppressam Styriam, Carinthiam, Carniolam & quæ hactenus in Polonia ediderunt aulica progymnasmata, pro Jesuiticæ dexteritatis operibus nobis sint habenda? Ad res quidem arduas aggrediendas & invadendas satis adhuc audax est hæc secta, audaciæ verò illius eventus is hactenus ubiq; sequitur, ut turbæ maximæ ab illis excitentur: tales nimirum, quæ citra infiniti ferè sanguinis effusionem adhuc nec sisti nec sedari potuerunt. Quem igitur hæc agendi dexteritas delectat, is videat & provideat, ne quid Respub. Jesuitica detrimenti in Polonia capiat.

Iesuitica fides Poloniæ inutilis.

Nec id quod de illorum eximia fide prædicatur certioris fidei est: Quod tamen illis forte persuaderi poterit, qui vel Jesuitarum arcanas designationes prorsus ignorant, vel quibus illi os aliâs ita oblinunt, ut propter certas caussas ad eorum palatum omnia dicant & faciant. Quod si tamen aliquis fidem Iesuiticam verbis extollere velit, dico eam, quanta quanta est, totam exteris, & quidem citra ullum boni Polonici respectum, addictam esse & arctissimè obligatam. Hujusmodi inquam exteris, qui etsi corpore à nobis absunt, consiliis tamen & occultis machinationibus, nimium interdum familiariter inter nos conversantur. Cum his ergo si forte aliqua nobis controversia incidat, ecquid illi nobis de Iesuitarum fide polliceri poterunt? Annon verò in Galliis, Anglia, Scotia, Vngaria, Venetiis satis jam conspicua fidelitatis suæ documenta in publicum ediderunt, si ad nostratia utique cæcutimus? Et quid in re manifesta verbis opus est, cum nulla hodie Europæ Christianæ natio sit, quæ non de Jesuitarum perfidia aut saltem perfidiæ suggestione & excusatione conqueratur, si unam Hispaniam excipias.

His denique à nonnullis additur, Inconveniens esse ut Iesuitas Poloni expellant, cum Galli, qui propter longè graviores caussas eos ejecerant, eosdem revocaverint, ubi etiam adhuc citra ullum Reipubl. incommodum vivant, &c.

Gallia Iesuitas recepit.

Ego verò novi Jesuitas in Galliam reversos esse, sed quòd à Gallis revocati fuerint, ne ipsi quidem, quamvis multa dicant, facile dicturi sunt. Interim verò artes, quibus se in Galliis denuò insinuarunt, tales sunt, ut propter illas ipsas ejectionem eorum inter

inter nos maturandam existimem. Ex illis enim liquidissimè perspicitur, quantum hic genius intra Europam in versando & circumagendo rerum cardine polleat. Sic enim nosse debes, Jesuitas in Galliam non propter aliquem eorum usum, quo regnum illud carere non posset, receptos esse: sed ad vehementissimam Romani P. instantiam. Quem videlicet Rex in tam infida cum vicino potentissimo pace offensum nolebat: Cui tamen serium Catholicismi studium vix probaturus erat, quam diu Jesuitas regno arceret. Interea ne illud quidem dubium est, eos qui Pontifici in restitutione illa promovenda operam suam apud Regem præstiterunt, majora præmia consecutos esse, quàm omnes quicunq; hactenus Reipub. vel inter nos vel alibi militarunt. Quamvis non desint qui existiment, Henricum 4. hac etiam ratione securitati suæ consulere voluisse, quòd aliâs à Jesuitarum insidiis nunquam tutus esset futurus. Quod autem hactenus pacatè dicuntur vivere, id si verum est, admirationem meretur: quantumvis caussas gravissimas habeant, cur se in tam recente anteactorum memoria ad tempus cohibeant, sub illius præsertim Regis imperio, cujus autoritatem, quam sibi rebus gestis comparavit, non immerito verentur & metuunt. Quid autem futurum sit, si præsenti rerum Gallicarum capiti aliquid humani accideret, rerumque administratio, ut antehac factum meminimus, ad minorennes hæredes devolveretur, facile erit divinare. Cum verendum sit, Galliam tum demum commissi in recipiendis Iesuitis erroris effectum suo magno malo sensuram. Nos verò hactenus caussa nulla, per Dei gratiam urget, ut Gallorum similes facti, tam ambigui jactus aleam subeamus.

Iesuitæ cur in Gallia pacatè vivant.

Hæc fere pro Iesuitis ab iis afferuntur, qui persuasi sunt, nec Rempub. nec Ecclesiam gentis istius opera commodè carere posse. Præter quos etiam alii sunt, qui etsi Iesuitarum acta omnium minimè probent, in eosdem tamen nil gravius statui patiuntur, quòd hoc citra maxima Reipub. incommoda ne tentari quidem posse existiment. Itáne ergo Polonis res jam eò redierit, ut aut Iesuitæ & Iesuitismus nobis tollerandi, omnesq; illorum machinationes cum tam præsenti Reipub. periculo perpetiendæ sint, aut extremum rerum discrimen adeundum? Vbi ergo tunc

Iesuitarum religiosæ modestiæ parum fidendum.

tunc manebunt illa Ordinis iſtius elogia, quibus ab initio nobis commendati ſunt? Quòd homines ſint innocentiſſimi, pacifici, quòd ſpiritualibus contemplationibus toti addicti, in quibus Poloni hujusmodi prorſus Clericos habituri ſint, quales jam dudum deſideraverint? Ab his ergo talibus ecquid nobis timendum erit?

Ego tamen jam dudum novi, Bilem hanc citra moleſtiam ex Reipub. corpore nunquam evacuatum iri, poſtquam jam noſtra incuria ad viſcera tam altè penetravit, ipſasq; præcipuè vitales partes tam arctè obſedit. Exiſtimo tamen periculum aliquanto minus futurum, quàm plærique ſibi imaginentur.

Incommoda quæ Ieſuitarum expulſionem ſecutura ſint.

Quæ enim incommoda nobis narrant, quæ Jeſuitarum expulſionem ſecutura ſint? Pontifex, inquiunt, & Hiſpanus graviſſimè offendentur. Magna profectò numina, quorumq; via nobis haud leviter æſtimanda eſt. Quid enim de Polonia futurum exiſtimabis, ſi Saturnum & Jovem Europæum tam malè diſpoſitos habeat? Ego verò heic ſervi illius comici expoſtulatione uti poſſem, Poſſum ne ſcire quot mihi heic Domini perferrendi ſint?

Pontificis offenſio.

Ne tamen nimis alicui confidens & ſecurus videar, de utroq; aliquid dicendum erit. Ad Pontificis itaq; offenſionem quod attinet, de ea quidem nullus dubito, quin nimis certò ſecutura ſit, agnoſco etiam eam nobis formidandam eſſe. Cùm verò à Jeſuitis longè graviora cogamur metuere, exiſtimo hanc indignationem Polonis non nimium eſſe pertimeſcendam. Spero etiam ad eandem avertendam legitima media nobis non eſſe defutura. Pontifex enim aut bonus eſt & talis, qui memor ſui officii, Regni Poloniæ æquè ac omnium aliorum Chriſtianorum regnorum optimum ſtatum promotum & conſervatum cupiat. Cum tali itaq; ſperandum eſſet nobis facilè conventurum: ſi nempe miſſis legatis ei ad oculum demonſtraverimus, Rem Polonicam nec cum Ieſuitis nec cum Jeſuitarum hactenus uſitatis artibus diutius conſiſtere potuiſſe, &c. Nec dubito quin is tempori ceſſurus & indignationem, ſi quæ oborta fuerit, Reipub. facilè remiſſurus ſit.

Aut idem malus talisq; eſt, qui ſuæ tantum libidini, citra ullum Reipub. aut æquitatis reſpectum indulgeat, omniaq; prius ſurſum deorſum ferri patiatur, quàm ut quod malè ceptũ eſt corrigi ſuſtineat: Tum verò iram ejus ne curandam quidem exiſtimo. Neq; enim ulla vel divina vel humana Lex Polonos obligat,

ut aut ſuum ipſi periculum ſibi ſcientes accerſant, aut Romani P. injuſtæ ſibiq; præjudiciali voluntati ſe per omnia conforment.

Qua in re ſi meum tibi judicium ſuſpectum eſſet, Majorum exemplis te patiaris erudiri, ut cogites, quid ipſi in ſimili caſu fecerint. Noſti etenim, quanta animorum contentione Romani Pontifices olim Crucigeros contra regnum Poloniæ defendendos ſuſceperint, quàm atrocia Regibus noſtris plærunq; minitati ſint. Resq; tandem eò proceſſit, ut circa annum 1456. ſi Æneæ Sylvii epiſtolis credimus, Romæ Excommunicatio contra Regem, regnumq; Poloniæ decreta fuerit. Neq; tamen hiſce minis, quantumvis ipſius etiam Imperatoris Friderici 3. indignatio eas acueret, ad eum modum ſe perterreri paſſi ſunt Majores noſtri, ut non potiorem ſalutis Reipub. quàm indignationis Pontificiæ reſpectum habuerint. Ovum autem ovo tam ſimile nunquam eſſe poterit, quàm benè Jeſuitarum Inſtitutum, mores & actiones cum Crucigerorum ordine rebusq; geſtis conveniunt. Nam ortus ratio & occaſio ferè eadem utrobiq; fuit: Vtrumq; inſtitutum ad unum eundemq; finem per diverſa ſaltem media fuit directum: Forma politica exceptis paucis circumſtantiis eadem fuit: Vterq; ordo progreſſus longè celerrimos fecit, dilatatæq; per eos Chriſtianæ religionis & imperii laudem tulit: Vterq; tandem à ſeipſo ita degeneravit, ut iis, pro quorum defenſione inſtituti fuerant, graves & moleſti eſſe ceperint. Differentia ſaltem in eo conſiſtebat, quòd crucigeri profeſſi Milites erant, remq; apertis armis contra Majores noſtros gererent, quorum legitima remedia Polonis nunquam deerant: Hoc verò malum intra viſcera noſtra hærens iis artibus nos oppugnat, quarum Polonia antehac prorſus imperita fuit. Quæ res facit ut exiſtimem, eos novæ illius ſectæ inſtitutum omnium rectiſſimè æſtimare, qui Ieſuitas Crucigerorum ſpurios dicunt. Cum itaq; Majoribus noſtris olim Pontificis nec indignatio nec autoritas obſtiterit, quò minus Crucigerorum injurias acerrimè vindicarent, regnumq; tuerentur, cur in ſimili caſu hujusmodi ſpectris nos terreri patiamur?

Majores olim noſtri Reipu. ſalute nihil antiquius habuerunt.

Ieſuitæ Crucigerorum ſpurii.

Sin tamen hæc alicui forte nimis antiqua viderentur, illi recentius exemplum habent, quod Avorum memoria accidit.

Sigiſmundus I. quem inter optimos ſuos Reges Polonia non immeritò recenſet, quem etiam Romana ſedes adhuc pro genuino

obœdientiæ filio agnoscit & prædicat, Albertum Brandeburgicum cum ditione Borussiaca in fidem & clientelam suam recepit, tum quando propter abdicatum Crucigerorum ordinem & desertam religionem Romanam non solum à Pontifice, sed ad hujus instinctum ab Imperio Romano sub potentissimo Imperatore Carolo V. excommunicatus & proscriptus erat. Aula tamen præcipue Romana fremebat & indignabatur, quòd tota Borussia hac ratione ab Ecclesia abalienaretur. Nec Sigismundo parsura fuisset, si Excommunicationis aliquem potentem executorem potuisset habere. Hic enim desiderabatur: quod tamen is susq; deq; tulit. Et quid ego de Regibus nostris dico, cum nostra hac ætas ejusdem magnanimitatis & egregiæ fidei in Rempub. illustre exemplum in ipsa Regni Primate habuerit? Fuit is Jacobus Vchanski, Archiepiscopus Gnesnensis, cui cum Romanus P. Excommunicationis telum intentaret, quòd animadverteret, eum in consiliis publicis majorem salutis Patriæ, quam sedis Romanæ respectum habere: Is se adeo non passus est à proposito dimoveri, ut Pontifici potius rescripserit, se si pergeret ei Reipub. nomine molestiam exhibere, intentatum fulmen in ipsum retorsurum. Quo responso ictus Pontifex Archiepiscopum missum fecit, ut qui nosset hoc ei in Polonia facilius factu quàm dictu fuisse. Cujusmodi libertatis spiritum, si ex illius successoribus hodie, sub hac inquam Jesuitica animorum dispositione aliquis sibi usurpare præsumeret, ecquid tu de eo futurum putas? Annon ille quanto ocyus ad Patres ire cogeretur? Hæc igitur masculæ virtututis exempla quoties in Majoribus nostris considero, toties admirari cogor, quæ res hodie nostratium Prælatorum animos ita immutarit, ut in multò levioribus casibus tantas sibi difficultates imaginentur. Dum interdum Pontificis nescio quæ Regalia allegant, quæ inviolata retineri volunt, sed & Regem ita loqui docent: Non aliter quam si Polonia jam duos Reges haberet, unum Cracoviæ, alterum Romæ. Dum etiam exterorum offensiones sæpius ultra modum exaggerant, Reiq; publicæ se tam difficiles præbent. Quemadmodum jam aliquoties in deliberationibus de Moldavia, VValachia & tandem etiam Transylvania fieri vidimus. Ideoq; sic tandem existimo, eos qui à Pontificis offensione sibi tantopere metuunt, siquidem Jesuitæ paullo durius tractari deberent, eo ipso satis demon-

Alberti Brandeburgici exemplum.

Clerus Polonicus à Iesuitis corruptus.

monstrare, quàm frigidè erga Rempub. affecti sint, & suspicionem de se non exiguam præbere, quòd privata commoda illis Patriæ salute potiora sint. Quales si Majores nostri fuissent, Borussia nobis hodie carendum & in hunc usq; diem cum Crucigeris colluctandum esset. Sed & hanc scrupulosam in hoc ordine conscientiam nulli alii rei hodie, quàm Jesuiticæ, de qua dictum est, dispositioni debemus.

Vbi tamen mirari cogor, quid hi, qui eis hac in parte eatenus astipulantur, ut Pontificem nulla in re offendi patiantur, posteritati aliquando responderi velint, si nempe illa ex nostrorum temporum historia rescicat, Rempub. Venetam propter repetitas à Pontifice aliquas Ducatus Ferrariensis particulas, & propter improbatas quasdam non maximi momenti constitutiones, pro libertatis suæ defensione, Jesuitas ex dominio suo universo expulisse, & intentatam propterea Pontificis excommunicationem, usque ad aperti belli periculum contempsisse: Cum interim Majores sui in Polonia libertatis alumna tam meticulosi fuerint?

Quod si etiam in hisce rebus nos ad eum modum à Pontificis arbitrio patiemur suspendi, Polonorum conditio multò deterior, adde & servilior futura erit, quàm ipsorum Moscorum: qui in consiliis de Repub. nulla alia quam ipsius Principis Reiq; publicæ Regalia *respectant aut attendunt.*

Ad Hispanum *quod attinet, ego non video, quæ ei justa offensionis caussa à nobis præbeatur, si nos nostræ Reipub. pro rerum nostrarum exigentia pro virili studeamus consulere, citra ullum ejus præjudicium? Cur etiam Regem illum potentissimum magis offendat, quòd nos Iesuitas expellimus, quàm nos hactenus offendit, quod ipse eos, ut sibi commodos, tam indulgenter fovet? Quid si verò Rex Hispaniæ Rex Poloniæ audire vellet, (quod equidem quo minus ad libitum consequatur per Jesuitas non stabit) num ad cavendam ejus indignationem hoc ei concedendum esset? Si deniq; eò nos demiserimus, ut domi nobis nihil agere aut tentare liceat, nisi quod aureo velleri probetur, ecquam Rempub. in Polonia habituri sumus?*

Hispani offensio quanti Polonis in hoc casu æstimanda.

Verùm heic nonnulli adhuc pergunt excipere, Etiam domi & intra parietes multos offensum iri. *Cui aliqui adjiciunt, si* Iesuitæ

Ieſuitæ extra regnum proſcribi debeant, etiam alios, & illos præcipuè Evangelicorum miniſtros unà exterminandos, &c.

Ad prius quod attinet, de multorum intra domeſticos parietes offenſione, ego primùm neſcio, quinam illi multi futuri ſint, quorum offenſionem nobis tam periculoſam imaginari debeamus, ſi præſertim reliqui Cleri ſecuritati caveretur? Cum enim heic nil aliud quàm ſalus Reipub. ejusq; in longum propagatio quæratur, nemo hinc tumultuandi occaſionem habere poterit, niſi fortè fortunas ſuas cum Jeſuitis ita conjunxerit, ut cadentibus illis ipſe ſtare nequeat. Et hi ferè illi ſunt, qui eis omnium molitionum & conſiliorum, forte etiam contra regnum, ſunt conſcii. Et quamvis verendum ſit, eorum plures eſſe, quàm expediat, ne horum tamen offenſio perinde nobis æſtimanda eſt. Cum nemo dubitet, quin bonorum, qui Rempub. ſalvam cupiunt, multò major pars in omnibus Regni partibus futura ſit.

Quibus ferè Ieſuitarum expulſio omnium ingratiſſima ſit.

Sed eſto, ut heic forte aliquid nobis moleſtiæ ſuſtinendum eſſet, num propterea Medicinam reſpuemus? Quæ purgatio ægroto unquam tam feliciter ceſſit, ut non aliquid ex illius operatione torminum ſenſerit? Quòd ſi Jeſuitarum expulſione illos fatales tumultus avertere & præcavere poſſemus, qui hactenus plærasq; Europæas Provincias tam duriter afflixerunt, quo de egomet planè ſum perſuaſus; Resne digna cenſebitur, propter quam etiam incommodi aliquid patiamur? Si publicæ libertati, ſi regno nihil periculi eſt, ſi privatorum corpora & fortunæ in tuto ſunt, ecquid tumultuamur? Cur exterorum inſidias & conſpirationes metuimus? Sin verò hæc omnia nobis ita imminent, ut Jeſuitas eorum ſi non principales autores, pernicioſos ſaltem actores, promotores & internuncios noverimus, ut omnes præ ſe ferunt, ecquid amplius cunctabimur?

In puniendis Pacis publicæ perturbatoribus non perſona, ſed factum reſpiciendum.

Ad alios verò, Evangelicorum præſertim Miniſtros, quod attinet, ſi in eadem turbatæ pacis & oppugnatæ publicæ libertatis culpa cum Jeſuitis hærent, nil equidem cauſſæ dicam, quò minus & illi & quicunq; crimini huic quocunq; modo affines deprehenduntur, cum eis expellantur. In ſuſpicione enim turbatæ Reipub. neminem quodcunq; vitæ genus tueri poteſt, aut eidem patrocinari debet.

Sed nunquid heic res cum re aut cauſſa cum cauſſa conferri poterit?

poterit? Quemnam Pontificem aut Hiſpanum Miniſtri illi intra aut extra regnum habent, cui hunc agrum arent aut ſerant, aut ad quem eis, rebus heic perditis, perfugium pateat? Quales etiam in Aula & circa Reipub. clavum illorum partes ſunt, aut in æternum eſſe poterunt? Aut quæ prædia hi in detrimentum Nobilitatis coemerunt, quasve immunitates in fraudem Reipub conſecuti ſunt? Et quæ etiam illorum vires ſunt, propter quas Reipub. formidabiles aut ſaltem ſuſpecti eſſe debeant? Quorum divitiæ fere omnes in lacera & detrita ut plurimum Reverenda, ut noſtrates loquuntur, & Bibliorum, adde ſi res lauta eſt, Auguſtini codice, nudaq; & numeroſa ſobole conſiſtit? Ipſi deniq; Evangelium Miniſtri annon unuscujusq; pagani Præfecti ſuperioritatem agnoſcere eidemq; ſe ſiſtere coguntur? Collatio itaq; hæc prorſus inepta adde & ridicula eſt.

Miniſtrorum Evangelicorũ intra regnum conditio.

Sunt fortaſſis & alia quæ pro Ieſuitis ab illorum fautoribus nobis objici poſſent, ſed ea vix majoris momenti erunt, quàm quæ hactenus allata ſunt. Ideoq; hæc tibi ſufficient, ut ex quibus reliqua facile dijudicare poteris.

Ex his ergo, quæ hactenus demonſtrata ſunt firmiter tandem concludo: Iis qui hoc tempore Rempub. reſtitutam, ſanatam & in poſterum ſalvam cupiunt, ſi ordine procedere, ſi laborum ſuorum fructum aliquem ſibi polliceri volunt, ante omnia operam eſſe dandam, ut Ieſuitæ extra regnum abigantur: ſed ita ut abactos obdito peſſulo reditu prohibeant.

Expulſa autem & expurgata hac acri & arrodente bile, Morbis noſtratis paroxyſmus in genere & paulatim lenietur, reliquæ partes affectæ, Clerus præcipuè, ſanabiles & tractabiliores reddentur poteritq; quod luxatum eſt, per ocium, citra gravioris alicujus ſymptomatis metum curari & reſtitui.

Expulſionis Ieſuitarum qualis effectus ſperandus.

Quandiu verò hic Incendii febrilis fomes intra Reipub. viſcera retinebitur, nulla nobis ſalutis & ſecuritatis ſpes relinquitur. Quodcunq; enim machinabimur, quibuscunq; emplaſmatis vulnera ligare & obducere ſtudeamus, opera & oleum nobis peribunt, malumque in hac corporis Polonici Cacochymia ad leviſſimam quamq; occaſionem recrudeſcet. Neque enim Ieſuitæ, ut cætera omnia ſanentur, ad Regni Poloniæ legumq; Polonicarum ſimilaritatem in æternum reducentur, ut illa ſub hoc, qui adhuc qualitercunq; durant, ſtatu probent.

 Ideoq;

Particularis purgatio quomodo secundum nonnullos instituenda.

Ideoq; ne eos quidē audiendos censeo, qui ut res minus odiosa sit, non universalem purgationem censent instituendam, sed per partes tantum bilis istius detractionem & imminutionem faciendam putant. Verbi gratia, sunt qui eos tantum extra regnum propellendos existimant, qui vel clandestinarum machinationum contra regnum cooperatores aut saltem cōscii fuisse deprehenduntur, vel quorum seditiosus fervor publicæ paci præcipuè periculosus censetur. Sunt qui hanc Jesuitismi diminutionem à locis incipiendam suadent. Vt nempe ex primariis Regni Vrbibus aut ubicunq; ab eis Reip. insigne aliquod periculum metuendum esset, removeantur. Sunt denique, qui putent, publicæ securitati sufficienter prospectum iri, si latis legibus in arctiores carceres redigantur. Hæc igitur consilia paucis discutiamus.

Particularis expurgationis incommoda.

De his primum in genere sic dico: Cum quacunq; Jesuitarum offensione, sive eos in universum expellamus, sive audaciam illorum ad certam quotam restringamus, Pontificiæ indignationis invidiam nobis ex æquo metuendam esse: quam tamen plerique omnium maximè cavendam censent. Hoc saltem discriminis erit, ut si partem aliquam Iesuitismi intra viscera retinuerimus, tanto plus nobis periculi ab eodem pontifice futurum sit. Cum igitur cum particulari offensione tantundem difficultatis subeundum sit, quantum cum totali expurgatione, cur non hanc ut utilissimam & certissimam præferemus? Immò hanc ego tibi ceu Maximam præscribo: Iesuitas facilius ex regno expulsum, quàm intra regnum in ordinem redactum iri.

NB.

Dico amplius, eos vehementer errare, qui sperant, Bilem hanc ita caute posse moveri, ut non protinus exardescat & exasperetur, & ut non omnes vindictæ occasiones studiosissimè conquisituri sint, quodcunq; forte ad tempus, propter præsentem necessitatem simulent. Quæ occasiones ingeniis istis intra & extra regnum nunquam defuturæ sunt. Quod si ergo, resumptis aliquando animis & viribus, denuo aliquid & forte periculosius quiddam moliantur, quid tum facto opus erit? Num quotannis in Iesuitarum gratiam Generalem Rokosch celebrabimus? Deinde in specie iis qui nocentissimum quenq; ex Iesuitis exterminandum censent respondeo: Nec caussam nec culpam earum rerum, quarum Iesuitæ insimulantur, ita partiri & separari posse, ut alter altero mitius aut durius tractandus sit. Sic enim jam ostensum est, sectam

Iesuitarum omnium æqualis culpa.

sectam hanc tam arctè inter se compactam esse, ut totum corpus & cum hoc omnia ejus Individua membra, in harum præcipuè rerum praxi, de quibus nobis sermo est, in unum conspirent, & ad unum scopum mente & corpore ferantur.

In una itaq; eademq; culpa omnes æqualiter hærent: differentia si quæ est, in ingeniosarum virium saltem inæqualitate consistit, ut quod unus, aut alter fecit, omnes facturi fuerint, si vires aut occasio non defuissent. Nec credo te audivisse quòd Iesuita aliquis à tribulibus suis, ob quodcunq; etiam detestandum facinus, publicè damnatus aut etiam reprehensus sit. In hoc enim genere non peccant, dummodo facinoris perpetratio in illum finem dirigatur, quem Iesuitis in specie propositum esse ostendimus. Quod autem de nonnullorum seditioso fervore affertur, illud per se speciosum est, ego tamen sic existimo, Illos nondum pessimos aut etiam Reipub. periculosissimos esse, qui Cracoviæ, Posnaniæ &c. ædes exurunt, Cœmiteria invadunt, sepultorum corpora refossa immaniter violant. Contra hanc enim rabiem, licet in hunc usq; diem impunita manserit, vel tandem remedium aliquod invenietur. Sed illas potius vulpeculas nobis observandas censeo, qui per Sudetas montes Alpiumque juga hinc inde commeantes, exoticarum artium spiritum ferunt & perferunt. Denique remedium hoc, si tam benè caderet, ut nocentissimi qui sunt, exterminarentur, nos tamen saltem ad tempus relevaret, dummodo relevaret: tam diu nimirum donec his alii septuplo pejores submitterentur. Num verò hoc satis justum operæ precium censeri debebit? Illius inquam operæ, quam Reipub. tantis sumptibus, tanta Nobilitatis defatigatione, nec sine nostro periculo præstare conamur?

Iesuitarum studia quæ nocentissim.

Qui verò eos ex Aula & primariis Regni Vrbibus expellendos suadent, illi quidem aliquanto fortius consulere videntur, sed non multò plus quàm priores proficiunt. Videntur quidem certæ Reipub. partes nonnihil sublevari, videntur etiam Iesuitis præcipuæ nocendi occasiones eadem ratione præcidi. Egoq; jamdudum ita persuasus sum, nullum gravius in Rempub. peccatum à nobis commissum esse, quàm quod Iesuitis in hisce Regni arcibus ad expediendas suas machinas tantum spacii concessimus. Id quod forte tum demum sensuri sumus, si aliquid fortassis periculi à meridie & occidente nobis ingrueret.

Secundi consilii absurditates.

Heic tamen admirari cogor, quibus rationibus consilii hujus autores ducantur, quod in Reipub. curatione potiorem Urbium quàm equestris Ordinis, ipsiusq; adeo Cleri respectum habeant? Eos itaq; libenter interrogarem, quid putent singularis auxilii ad Rempub. redditurum, si primariæ Regni civitates exonerentur, & pestis hæc interim libere in Nobilitatem grassetur? sique peregrinismo huic liceat reliqui Cleri animos continenter sollicitare & in transversum agere? Ecquam illi tum rebus nostris spem securitatis faciunt? Hi ergo in eo periculose falluntur, quod existimant, malum Iesuiticum intra Urbium ædificia, ita contineri, ut ibidem tantum aut saltem potissimum Reipublicæ noceat: Cùm hæc primum ipsius Aulæ, ut ostensum est, deinde publica animorum pestis sit, à qua Nobilitati & Clero & per hos demum Reipub. præcipue metuendum sit.

Quin immò, dum Iesuitas in universum extra regnum propellendos suadeo, in eo Cleri Polonici quàm maximum respectum habeo, cujus excessus non aliter, quàm bilis hujus ferventis subtractione corrigi posse existimo. Ex his ergo iterum perspicitur, ne hujus quidem consilii eum inter nos effectum sperandum esse, quo nobis ad res nostras componendas & firmandas opus est.

Propter Clerum præcipuè Iesuitæ sunt expellendi.

Restant *ii qui Iesuitas non solum ex Aula removendos & ex Urbibus expellendos, sed etiam latis legibus intra Monachorum claustra redigendos &* Ordinariorum *jurisdictioni, hoc enim à nonnullis additur, subjiciendos consulunt.*

Videntur & hi aliquanto longius progredi, quibus ego ad vitandam majorem invidiam omnino parendum suaderem, si ulla saltem consilio huic spes subesset. Sed hanc sequentia mihi in universum præcidunt, Primum Jesuitas ita animatos esse certò novi, ut omnia potius moturi, omnia turbaturi sint, quàm ut splendoris & existimationis illius, qua ipsorum ordo hactenus supra reliquos Religiosorum ordines, ipsumq; Clerum universum eminet, vel minimam jacturam subeant. Iesuita autem si ex Aula excludatur, si in versando Reipub. clavo non omnibus aliis præpolleat, si à publico ita arceatur, ut claustro inclusus, alium quàm proprium militiæ suæ Ducem superiorem agnoscere cogatur, si denique omnium arcanorum explorandorum occasio ei adimatur, à summo ad infima sibi redactus videbitur, ut qui jam nil amplius quàm vulgaris Monachus futurus sit. Quod dedecus Gens ista

Tertii consilii vix ullus effectus sperandus.

non

non mitiori indignationis affectu aversatur, quàm si nobilis aliquis Regniq; dignitarius subito in abjectissimæ plebis censum detrudatur. Cœlum itaq; potius ruere patientur, quàm ut hanc in se ignominiam admittant.

Esto tamen ut heic eos patientiores offendamus, quàm ego sperem. Quæro igitur secundo loco, quibus vinculis eos constricturi simus? Certis legibus, inquies, publicisq; constitutionibus. Bene dicis, Egoq; fateor hæc justa esse in Foro politico cohercendæ libidinis media, quantumvis hactenus per illa nõ pro spe profecerimus.

Iesuitismi inclusi anceps & periculosa custodia.

Verum heic ulterius quærere cogor, Eccui hujusmodi legum & constitutionum, si quæ factæ erunt, executionem commendaturi simus? Ordinariis locorum, *respondebis. Ego verò agnosco ad ipsos munus hoc ex Regni legibus spectare: sed quid si ipsi tam odiosam Provinciam recipere nolint, aut excommunicationis Pontificiæ metu non ausint? Veruntamen sive recipiant sive repudient, ne sic quidem Reipub. securitati prospicietur: Primum enim antiqua illa disciplinæ severitas apud nos hodie multum remisit, qua apud Romanos olim parentes de liberis, si forte in Rempub. peccassent, supplicia sumebant. Verendumq; propterea erit ne optimo cuiq; ex hoc ordine, & qui aliâs in Rempub. rectè affectus est, illud in hac custodia vel imprudenti accidat, quod Vir ille Dei 3. Reg 20. in historia Achabi sibi evenisse fingit ut dum ipse aliis rebus intentus est, captivus, cujus custodiam susceperat, aufugerit. Deinde experientia testatur, Ordinarios locorum hactenus magis Iesuitis parere & obnoxios esse, quàm quòd hi illorum auctoritatem aut jurisdictionem multum curent. Quin immò hi pro Episcoporum pædagogis se gerunt, quos etiam, ut Aulæ Rom. Corycæos, metuere & observare coguntur. Qualem ergo coercitionem ab iis expectare poterimus?*

Iesuitæ superiorum prælatorum pædagogi.

Tertiò sic dico, quodcunq; de his omnibus fiat, Nos tamen contra gentem hanc Legibus nostris nihil profecturos, in quo me experientia ipsa jam erudiit. Quid enim? Confœderatio publica *annon Lex est, annon Constitutio est, annon Polonorum jus est, publicis Regis & Nobilitatis juramentis sancitum & confirmatum? Sed quid per hanc eandem hactenus contra hanc pestem Politicam proficimus? Annon rabies ista per hoc efficacissimum (sic quidem Majoribus nostris videbatur) remedium irritata potius est quam cohibita? Quàm petulanti lingua stiloq; Satyrico*

Confœderatio quàm civiliter hactenus à Iesuitis tractata.

livor

livor iste hoc salutare institutum incessit, deridet & exsibilat? Tam laxum & molle capistrum Damon iste tam impatienter fert, qua igitur ratione arctius duriusve quiddam feret? Cumq; hoc isti constitutioni faciant, per quam Iesuitismus propriè nō læditur, ecquid de illis fiet, quas in suam perniciem factas recordabuntur?

Et quid tandem Jesuitis nos præscribere tentabimus, cum suis ipsimet constitutionibus, quæ contra hanc, de qua conquerimur, intemperiem ad speciem inter ipsosmet latæ sunt, non pareant? Anno enim superioris seculi 93. Jesuitarum superiores cum animadverterent, Res Gallicas suorum potissimum scelere jam ferme perditas, coacto Romæ generali totius Ordinis conventu, statuto sanxerunt: Patres societatis Iesu, cum omnibus qui ordini illi asscripti sunt, à caussis & negociis secularibus in universum abstinere debere, &c. *Huic igitur decreto ecquomodo hactenus inter nos paruerunt?*

Statutum conventus Iesuitici.

Sic igitur tandem contra hos etiam concludo, consultius esse ut tam fera Bestia prorsus abdicetur, quàm ut Caveæ intra domum inclusa, cum perpetuæ sollicitudinis cruciatu custodiatur.

Morbi caussa ita tollenda ut ægroto etiam contra recidivam prospiciatur.

Dixi autem, Jesuitas non solùm expellendos, sed etiam contra reditum omnia diligenter præcavenda esse. Neq; enim expulsi quiescent, ut non omnem lapidem moveant, quo ipsis redire liceat, ut sic hanc vesti Jesuiticæ injectam maculam vicissim eluant. De quo nos Gallia admonere debet, in cujus Aula Jesuitarum absentium practicæ tantùm potuerunt, ut cum excussi Dentis in ore regio lacuna resarciri nunquam posset, Iesuitæ tamen, reclamantib. Parlamētis & obnitente prudētissimo quoq; non solū restituti sint: sed etiā Pyramis illa, ꝑpetrati sceleris æterna index fuerit demolita.

Hoc autem inter nos hac fortassis ratione omnium rectissimè præcavebitur: Si primum bona illorum immobilia in alios usus ad publicam Regni, præcipuè tamen nobilitatis, cui major illorum pars detracta est, utilitatem convertantur. Quod sic commodissime fiet: Si bonis literis consultum cupimus, quarum videlicet interitum plerīq; sibi per Iesuitarum expulsionem imaginantur, detur opera, ut ex iisdem Cracoviensi Academia de viris bonis, doctis & in omni disciplinarum genere probe versatis extra ordinem prospiciatur: Aut si ita placet, præter hanc alia intra regnum Academia instituatur. Deinde alibi in regno scholæ hinc inde aperiantur, in quibus non solum eruditis Præceptoribus honesta stipen-

Bonorum Iesuiticorum dispensatio.

stipendia constituantur: sed etiam pauperibus Scholasticis, iis nempe qui ingeniis valent, sed propter fortunæ tenuitatem literarum studia commodè prosequi nequeunt, de victu & sustentatione provideatur. Idq; tanto majori cura, quòd ex Nobilitate etiam omnibus temporibus inveniantur, qui hujusmodi studiorum subsidiis opus habent. Et hæc ego districtuum in regno ceu publica Gymnasia esse vellem: Quorum cura & inspectio certis ex Nobilitate utriusq; ordinis viris & qualificatis personis cōmendari posset. Hoc si fieret, Iuventuti nostræ, quæ in spem honorum & ad Reipub. ministeria educatur, cum pietate & bonis literis Patriæ Legumq; patriarum & reverentia à teneris implantaretur, & Reipub. de viris idoneis ad eum modum prospiceretur, ut eidem ab exterorum factionibus & insidiis minus periculi esset. Jesuitarum etiam expulsorum desiderium si quod erit, intra paucos annos prorsus evanesceret & obliteraretur.

Tertiò si quid superest, ut omnino superfuturum puto, publica ex eo Nosocomia instituantur in eorum usum, qui in bellis se pro Repub. strenuè gesserunt, & vel vulneribus debilitati sunt, vel per ætatem militiæ labores non amplius perferre possunt &c. Vt hæc militaris virtutis quasi Asyla constituantur, ubi benemeritorum & emeritorum illa non turpis senectus honestè & liberaliter sustentetur. Cujus sanctissimi & utilissimi Instituti exempla in Vrbibus Belgicis me videre memini, cujus etiam specimen nobis præbuit laudatissimæ memoriæ R. Stephanus, quando VVarsaviæ hujusmodi pro debilitatis militibus Xenodochium instituit & dotavit. A cujus tamen præclara & plane regia voluntate & intentione nimis citò recessum est.

Militum emeritorum Nosocomia.

Nec ego video, quomodo Iesuitarum bona vel sanctius vel utilius collocari queant: Ita nimirum ut quæ semel piis usibus destinata sunt, iisdem maneāt, & ipsius interim Nobilitatis damnum, quod à Iesuitis Iesuitarumq; artibus se accepisse queritur, aliquo modo resarciatur, & sic Reip. cōmodis utrobiq; optime cōsulatur.

Facta ad eum modum bonorum Iesuiticorum dispensatione per peculiare statutum sub infamia aut alia aliqua severa pœna interdici posset: Ne quis primum de revocandis aut admitendis Iesuitis ullo tempore publicè aut privatim mentionem facere ausit. Neve deinceps ulla ex Regno juventus, nobilis præsertim, à cujus salutari institutione Patriæ salus pendet, ad Iesuitas extra regnum se conferat, iisdemq; se disponendam cōmittat. Ne dum domi in

Statutum de Iesuitis non revocandis.

expurgando Jesuitarum fermento laboramus, illud ab extra nobis nihil tale suspicantibus obrepat.

Typographis frenum injiciendum.

Tandem opinor diligenter provideri oportere, ne per Officinas Typographicas talia in publicum spargantur, quæ præsenti Reipub. statui & Regni hujus libertati quocunq; modo adversantur. Qualia nimirum illa hactenus fuerunt, quæ Iesuitæ adhuc sub moderna Regiæ Majestatis regno, Cracoviæ & alibi contra confœderationem publicam in vulgus ediderunt. Talia inquam quæ per ipsorum jugulum reditura fuissent, si Legum publicarum is vigor, ea observantia in Polonia esset, qualis in benè constituta Repub. esse debet. Vbi tamen vafricies ista hoc insuper dolo ut plurimum usa est, ut hujusmodi pestilentia scripta sub alienis, certorum nimirum Prælatorum, nominibus emiserint: Vt nimirum hac ratione universum Clerum in invidiæ publicæ consortium pertraherent, & disperso in plures facinore, ejus vindicationem Reipub. difficiliorem facerent.

Hac inquam ratione, si in Matris nostræ Reipub. Polonicæ curatione procederetur, ita nimirum ut in hujusmodi processu sororum ejus Europæarum antegressa vestigia intentè observaremus, tum demum de mediationis successu spem aliquam mihi imaginari & tibi etiam, mi Frater, polliceri possem. Sic etenim peregrinismum illum, ut ita loquar, à quo nobis non abs re metuimus, inter nos eradicatum & penitus obtritum iri confiderem: Vt ipsum primum Clerum, cujus ad efficiendum statum publicum permagnam vim esse nosti, commodiorem, & publicarum legum, sicut & patriæ libertatis studiosiorem simus experturi, quàm hactenus eum in rebus maximi momenti experti sumus. Deinde si in Reipub. administratione, circa rerum Polonicarum caput aliquid vitii apparuit, aut negligentiæ aliqua nota fuit deprehensa, opinor & illud remota hac corruptela paulatim emendari posse & restitui, idq; citra omnem tumultum & perturbationem. Tandem in ipsa etiam Aula illud factionum studium, quod hactenus justitiæ valde inimicum sumus experti: paulatim residebit & extinguetur. Sublataq; & quasi obstructa hac capitali diffidentiæ & publicæ indignationis scaturigine, omnes Regni partes & ordines sub unanimi pacis studio denuò inter se coalescent, & sic tandem Reipub. totius corpus pristinæ sanitati restituetur.

Quam diu verò hoc negligetur, nostris legibus, constitutionibus, confœderationibus, congregationibus nil amplius efficiemus, quàm ut irritato malo Reipub. scissuram amplificemus, dum ignis qui ad momentum sopitus videbitur, denuo erumpens majorem fragorem edet.

Hæc sunt mi Frater, quæ in præsentia de rerum nostratium statu ejusdemque correctione mihi in mentem venerunt, quæq; tuo judicio subjicere volui. Si quæ autem præter hæc desideraveris, illa vel aliunde commodius petere, vel eorundem disquisitionem in nostrum congressum differre poteris. Vale Deo, Patriæ, tibi tuisque.

FINIS.